

Anders Tind

Fra gårdmandssøn til lærer

Erik Lauridsen september 2023
3. udgave

Dette er beretningen om Anders Tinds vej fra gårdmandssøn til lærer i folkeskolen. En vej som mange ligesom ham valgte at følge i årene omkring 1900. Han gennemgik et tidstypisk forløb. Men det er alligevel også en individuel historie netop om ham og hans version af vejen. Hvilke muligheder havde han, og hvilke valg tog han. Han levede fra 1891 til 1967. Beretningen her stopper imidlertid da han både bliver gift og får sin blivende faste stilling som lærer i 1922. Det er altså hans vej frem til lærergerningen og ikke hans virke som lærer, der er i fokus.

Undersøgelsens baggrund

Når beretningen er blevet lavet, skyldes det, at jeg på et møde i den studiekreds om Vinkel sogns historie, jeg har kørt i Vinkel gennem mange år, fik stillet en opgave om Anders Tind af Agnete og Bent Tind. To af deltagerne i studiekredsen. Opgaven kom oprindeligt fra en slægtning til dem - Ingolf Tind Jeppesen, og som en start fik jeg et brev fra ham til Agnete og Bent. De to mente, at det kunne jeg måske hjælpe med at få styr på, og som sædvanlig blev jeg interesseret, når der er en spændende historie om Vinkelforhold. Anders Tind er født på Nabegård i Vinkel sogn, og han er bror til Mourits Tind, som overtog Nabegård. For Agnete og Bent, der er børn af Mourits, er Anders en farbror, og for Ingolf er han morfar.

Opgaven gik ud på at finde ud af, om Anders havde været gift før sit kendte giftermål med Hermanda. Når der var opstået tvivl herom, skyldtes det, at Ingolf ved søgning på nettet var stødt på, at Anders havde boet i København under sin studietid som lærerstuderende, og at han da havde været gift med en Cecilie. Det kendte familien ikke til. Så kunne det passe? Og hvem var hun? Ingolf havde medsendt det fundne kildemateriale samt nogle supplerende oplysninger om Anders fra hans senere liv. Her startede min søgning efter et svar. Det viste sig imidlertid ret vanskeligt både at finde og at stykke kildeoplysningerne sammen, hvilket resulterede i en del omveje i undersøgelsen. Men da det var spændende og samtidig en god Vinkelhistorie, udvidede jeg opgaven til at beskrive hans livsforløb frem til 1921. Arbejdet blev færdigt i august 2020. Men da der kom yderligere oplysninger frem i form af en række breve fra 1917-1919 mellem Anders og hans kommende hustru Hermanda samt i form af arkivstudier af regnskabsbøger fra Viborg og Omegns Sparekasse førte det til en anden udgave, hvor disse sidste kilder blev inddraget. Endvidere blev der foretaget nogle mindre tilføjelser og rettelser spredt i teksten. Det var spændende at følge Anders Tinds historie, og jeg har ikke helt kunnet slippe ham. Når der har været mulighed for at følge op på nogle af de spørgsmål, der udsprang af arbejdet, har jeg derfor slået til med supplerende undersøgelser. Det har nu resulteret i nogle tilføjelser til historien vedrørende hans tid i Vordingborg og København, hvilket har resulteret i denne tredje udgave. Ud over tilføjelserne i afsnittet om tiden i Vordingborg og København, er der også denne gang foretaget spredte små rettelser af først og fremmest teknisk og sproglig karakter.

Beretningens opbygning

Beretningen er inddelt i afsnit i kronologisk rækkefølge.

- Barndomshjemmet
- Skolegang i Vinkel
- Realskoletiden
- Seminarietiden i Vordingborg
- Seminarietiden i København
- Soldateroplysninger
- Bopæl i København – alene og med Cecilie
- Hvem var Cecilie?

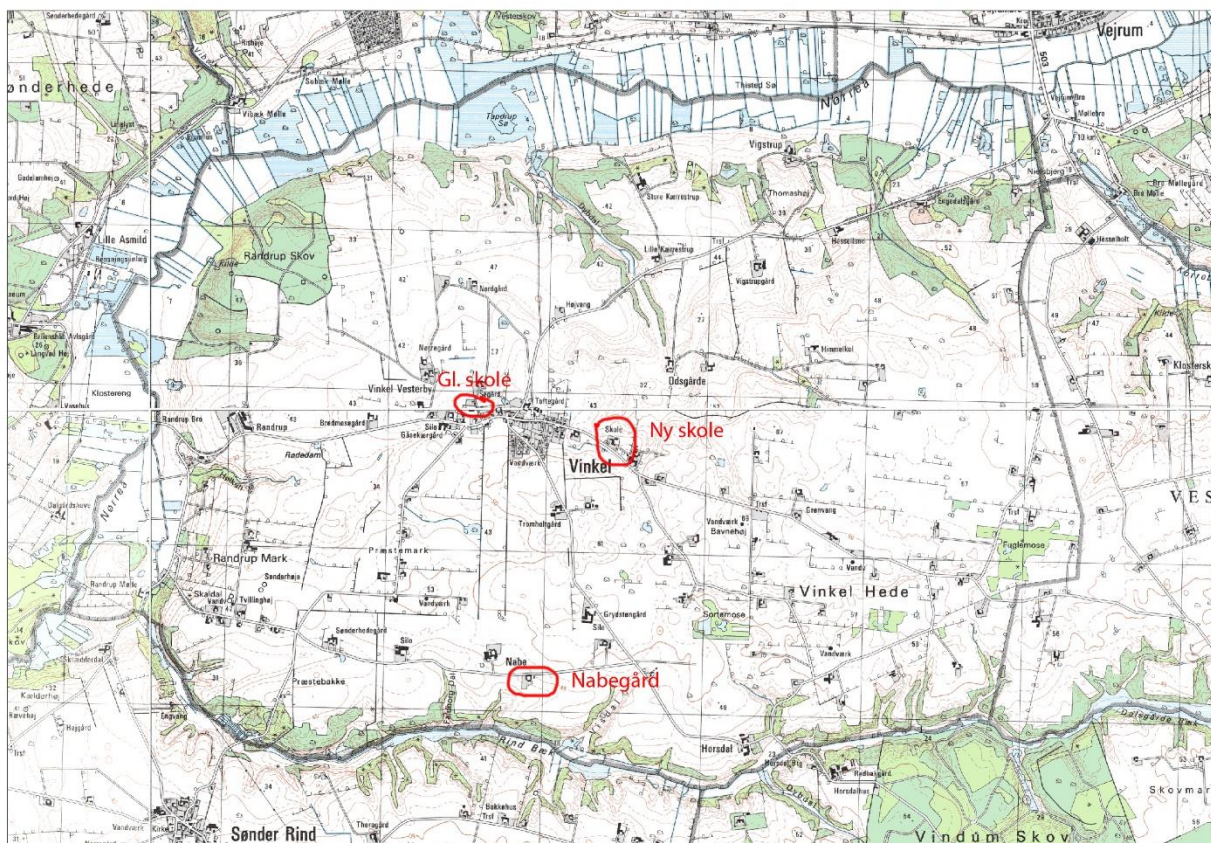
- Tiden mellem lærereksamen og fast ansættelse
- Fast ansættelse og ægteskab
- Afslutning

Det er forsøgt at sætte den konkrete levnedbeskrivelse ind i en samfundsmæssig sammenhæng og tidens uddannelsesdebat.

Ud over beretningen findes der en række arbejdsfiler samlet i en digital mappe, som er baggrund for beretningen. Her finder man en mere kildenær gennemgang, hvor mange af de enkelte kilder gennemgås og kommenteres mere detaljeret tillige med en vurdering af, hvad man kan udlede af dem. Der er også baggrundsnotater om sammenhængen med tidens undervisningssystem. Arbejdspapiret er lavet, efterhånden som undersøgelsen skred frem, så der er både gentagelser og spørgsmål, som senere blev besvaret. Der er også anvendte kilder, som ikke er afbilledet i arbejdspapiret. Disse dele er ikke offentliggjort.

Barndomshjemmet

Anders Andersen Tind, som er hans fulde navn, er født d. 26. februar 1891 i Vinkel sogn på Nabegård matr.nr. 2. Det er en af de større gårde i sognet. Vinkel ligger knap 10 km sydøst for Viborg. Nabegård er markeret på det efterfølgende nyere kort over sognet. Det er den gamle og den nye skole også.

Han er vokset op i et gedigent gårdmandsmiljø som nummer fire i en søskendeflok på 6. De fire ældste var to søstre og en storebror, som hed Mourits, så ud fra et traditionelt forløb, var Anders ikke i første række til at arve fødegården. Det endte da også med, at Mourits overtog den. Men Anders kunne selvfølgelig godt have fortsat i landbruget alligevel. Enten på en anden formodentlig mindre ejendom eller som landarbejder af en slags. En anden faktor spillede imidlertid også ind på valget af hans levevej. I familien var det en almindelig fortalt historie, at han havde et dårligt ben, som gjorde, at han haltede. Derfor kunne han ikke arbejde ved landbruget. Det er uklart, hvorfor han havde et dårligt ben. Måske var det en skade ved fodboldspil i hans ungdom. Men det kan vel også være medfødt. Man kan ikke undgå at bemærke, at han sidder skævt med den venstre fod. Men det kan selvfølgelig være tilfældigt.

På billedet ses Anders som den mindste af de fire ældste søskende. Broderen Mourits står til højre. De to piger er Karen og Marie, som begge er ældre end drengene.

Familien er på Anders' moders side af en gammel Vinkelslægt. Hans forældre Mikkel Andersen Tind og Jensine Jensen overtog gården fra Jensines forældre i 1886. Hendes forældre var Mourits Jensen og Bodil Mikkelsen. Mourits var igen en søn af den forrige ejer. Han drev ejendommen effektivt samtidig med, at han fra 1869 til sin død i september 1894 var sognefoged for Vinkel sogn og i mange år sognerådsformand for Vinkel kommune. I den gamle Vinkelbog beskrives han som en klog og oplyst mand, der blev meget velhavende. Man kan også se ham optræde som

pengeudlåner i skøde- og panteprotokollerne i tiden før Sparekasserne tog endelig over med den slags finansieringer. Ejendommen ses på maleriet, som er fra ca. 1920. Læg mærke til, at kunstneren bevidst har undladt løv på træerne foran de tre skorstene på stuehuset. En stor gård skulle have tre skorstene.

Til yderligere belysning af familiens økonomiske situation undersøgtes Indlåns hovedbøgerne for Viborg og Omegns Sparekasse. Sparekassen var på dette tidspunkt det eneste

pengeinstitut i lokalområdet. Det viste sig, at der var oprettet konti for de fire ældste børn i juni 1898. I tabellen nedenfor er indført bevægelserne på deres konti. Faderen Mikkel Tind havde ikke selv en konto. Men han havde i stedet en så moderne ting som en kassekredit. Den er ikke inddraget i beretningen. Generelt kan man sige, at familien siden bedstefaren Mourits tid var fuldt bekendt med brugen af pengeinstitutter.

Børnenes fødselsdatoer og alder ved opstart af kontiene og ved afviklingen for drengene er:

Karen 28. juli 1887 – 11 år, 1908 – 21 år

Marie 13. okt. 1888 – 10 år, 1908 – 20 år

Mourits 12. nov. 1889 – 9 år, 1908 – 19 år

Anders 26. feb.1891 – 7 år, 1908 – 17 år

Nielsine 30. apr. 1896 – 4 år, 1908 – 14 år

Karens og Maries konti fortsætter yderligere et par år.

Ud fra tabellen kan man se, at de etableres samtidig d. 11. juni 1898. Indbetalingerne foregår i starten halvårligt i juni og december. Formodentlig på et tidspunkt, hvor far Mikkel alligevel var i Viborg for bl.a. at ordne pengesager. Måske har Anders været med og lært noget ved selvsyn. Det er forældrene, der laver indbetalingerne. Anders er kun 7 år og lige startet i skolen, da de første beløb indsættes. Forældrene har tydeligt tænkt på børnenes økonomiske fremtid. Man kan også se, at indtil 1901 indsættes det samme beløb på samme tidspunkt på alle kontiene. Indskuddene er på 10 – 15 kr. Senere indskydes der mere forskellige beløb og på forskellige tidspunkter. For de to drenges vedkommende indskydes der i oktober 1904 200 kr. Pigernes indskud stiger også men er mere uregelmæssig. Det er på det tidspunkt, Anders bliver konfirmeret, så nu er de fire ældste på vej videre i voksenlivet. Hver især ender de med at have 500-600 kr. med en renteindtægt på 80-90 kr. Det er et ganske anseligt beløb på dette tidspunkt. Anders tjener som færdiguddannet lærer ved nogle vikariatet senere i 1915-1916 60-70 kr. månedlig. Se senere i redegørelsen. Man kunne sågar købe en lille ejendom for sådan et beløb.

Dato	Anders		Karen		Marie		Nielsine		Mourits	
	Indsat/ Hævet – kr.	Saldo - kr.	Indsat/ hævet – kr.	Saldo – kr.	Indsat/ Hævet – kr.	Saldo -kr.	Inds at/ Hæv et – kr.	Sald o - kr.	Indsat / Hævet – kr.	Saldo -kr.
1898 11. jun.	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
24. dec.	10	20	10	20	10	20	10	20	10	20
1899 12. jun.	10	30	10	30	10	30	10	30	10	30
30. dec.	10	40	10	30	10	40	10	40	10	40
1900 11. jun.	15	55	15	55	15	55	10	50	15	55
21. dec.	15	70	15	70	15	70	10	60	15	70
1901 11. jun.	15	85	15	85	15	85	15	75	15	85
18. okt.	-		23	108	-		-			
1902 8. feb.	25	110	25	133	25	110	10	85	25	110
14. jun.	20	130	25	158	20	130	15	100	20	130
25. okt.	-		-		27	157	-		-	
13. nov.	25	155	50	208	50	207	25	125	25	155
11. jun. 1903	-		-		50	257	-		-	
1904 13. aug.									50	205
1. okt.	200	355	150	408	150	407	50	175	200	405
1905 13. jun.	100	455	-		-		-		50	455
1906 27. jan.	-		100	508	100	507			-	
19. maj	-		50	558	50	557	25	200	50	505
1906 11. jun.	45	500	42	600	43	600	25	225	45	550
1907	-		-		-		-		-	
1908 14. mar.	-500	0	Videreføres		Videreføres		Videreføres		-550	0
Renter i alt	87,74		85,90		84,66		47,69		93,15	

Hævede renter før opgørelse	87,74	61,68	60,44	47,69	93,15
-----------------------------	-------	-------	-------	-------	-------

Sammenfattende kan man konkludere, at Anders havde en sikker social og økonomisk baggrund, som gav mange muligheder i livet, hvis han havde evnerne og viljen til at udnytte dem.

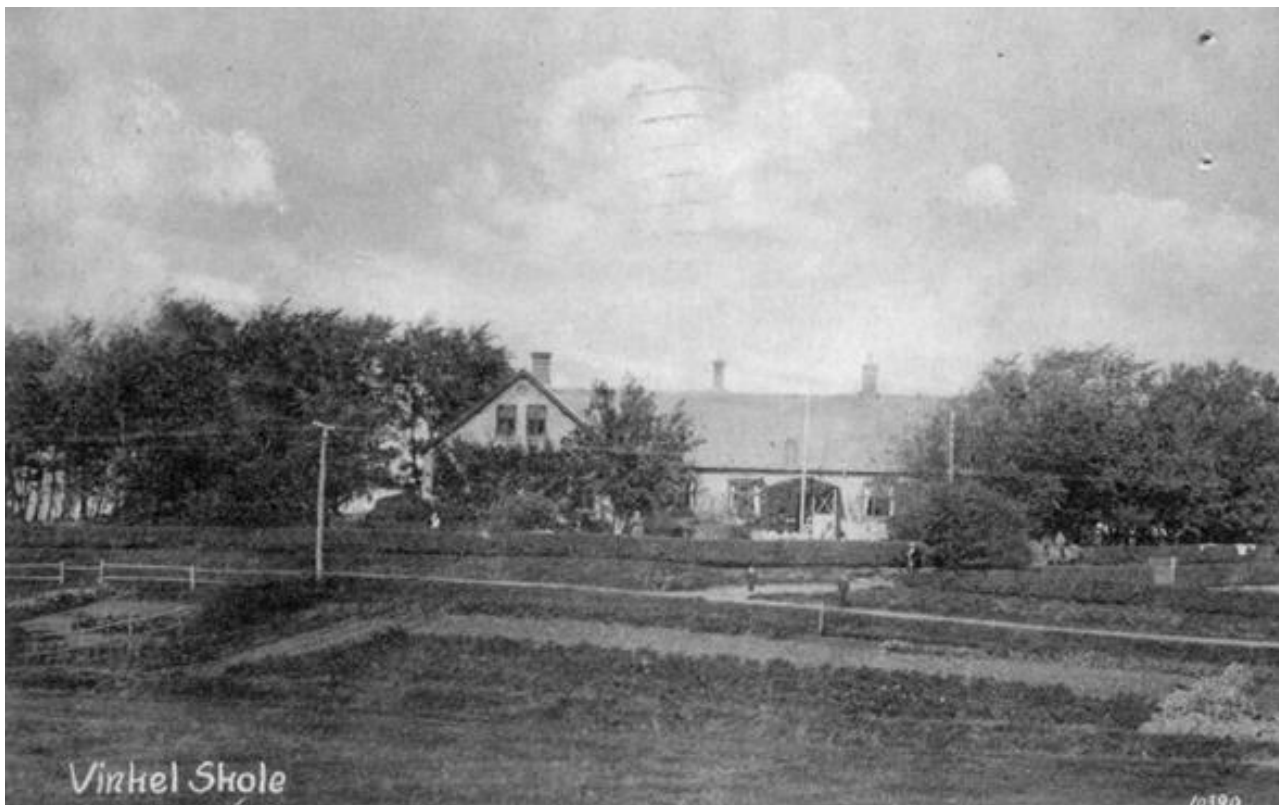
Skolegang.

Hvor tidligt udstikkes Anders' vej mod lærergerningen så? Han må nødvendigvis som en forudsætning have klaret sig godt i skolen i Vinkel, selv om en skolegang i en landsbyskole ikke sådan lige pegede på en videregående uddannelse. Den samfundsmæssige udvikling med urbanisering og industrialisering betød, at der var brug for mange flere lærere, samtidig med at der var en overskudsbefolkning på landet. Det blev hurtigt almen viden også på landet, at lærergerningen var en mulighed, hvis man havde kundskaber og økonomiske ressourcer til at gå den vej. Den gedigne gårdmandsbaggrund sikrede det økonomiske for Anders.

Vinkel sogn fortsatte med at være et landsogn uden industri eller umiddelbar nærhed til en købstad. Alligevel mærkede man også her befolkningstilvæksten. Det øgede børnetal kunne i første

omgang i mange tilfælde finde nye bosættelsesmuligheder i sognet, når de blev voksne. Dels kom der flere husmandsudstykninger, og dels blev hedearealerne på de gamle overdrev opdyrket og lavet til nye ejendomme. I løbet af den sidste halvdel af 1800-tallet blev der lige så mange indbyggere i sognets hidtil tomme hedearealer i øst som i den gamle bebyggelse i vest. Ud over de almindelige ændringer i skoleforholdene betød det, at den gamle skole, der lå lige nord for kirken, blev for lille og tidsmæssig af for ringe standard. På det foregående billede ses den gamle skole lige op til

kirkegårdsdiget. Lærer Vilhelm Jensen med hustru og barn sidder på stole midt på jordvejen. Billedet er fra ca. 1889 kort før bygningen af den nye skole, der som konsekvens af forholdene blev bygget i 1890. Den nye skole placeredes øst for Vinkel by. Midt mellem den gamle beboelse i byen og den nye beboelse på heden. Det betød, at børnene på Nabegård fik lidt længere at gå til skole, end deres forældre generation havde haft, uden at det dog var specielt langt. Til gengæld var det nu i to nye klasseværelser i en grundmuret bygning med en særskilt lærerbolig bygget sammen med skolefløjen. Anders kommer således til at gå i en bygningsmæssig set ny og ”moderne” skole. Han går i skolen fra 1898 til foråret 1905. På billedet ovenfor ses den nye skole. Ud mod vejen ligger lærerboligen, og gavlen er fra skolefløjen, som ligger vinkelret på boligen. Billedet er ikke fra perioden – men fra før 1937. Til lærerembedet hørte en stor nyttehøve, som ses på denne side af vejen. Et stykke oppe ad stikvejen forbi skolen til højre for lærerboligen kan man ane en rytter på vej ned mod vejen syd for skolen. Det var sådan man transporteredes rundt i tiden før bilerne, som først senere blev den daglige oplevelse af landskabet.

Fra 1884 til 1913 var Vilhelm Jensen, som blev kaldt lærer Jensen, lærer på skolen. Samtidig var Kirsten Marie Jakobsen, som blev kaldt Frk. Jakobsen, forskolelærerinde. De var tilsyneladende begge gode lærerkræfter, så Anders har været heldig med dét. Lærer Jensen var meget afholdt i sognet, og han påtog sig den traditionelle lærerrolle i tiden, hvor han var medinitiativtager til mange ting. I den nye Vinkelbog beskrives han som en mand med gode pædagogiske evner og en venlig og vindende optræden. Ved hans død i 1918, hvor han boede i Viborg, skænkede sognets beboere et

granitmonument til hans grav og en sølvkrans til hans kiste. Fra 1901 var Anders' far Mikkel Tind medlem af skolekommissionen og på andre måder også aktiv i sognet. Bl.a. var han medlem af den lokale afholdsforening, og fra 1897 var han formand for foreningen. Der er sikkert blevet snakket skole i bredere forstand i hjemmet.

Sammenfattende kan man sige, at Anders både økonomisk, socialt og skolemæssigt havde gode betingelser for at kunne få en god boglig uddannelse. Hvordan gik det ham så i skolen? Vinkel skole var en traditionel landsbyskole, hvor der var en forskole med yngste og ældste klasse og en hovedskole med yngste og ældste klasse. Fra 1901 begynder man at kalde dem for 1., 2., 3. og 4. klasse. Klasserne læses typisk sammen to og to. Piger og drenge blev undervist sammen i modsætning til de fleste byskoler. Men de blev alligevel iagttaget som to selvstændige grupper. F.eks. anføres de i to særskilte lister i eksamensprotokollen. Drengene først og pigerne derefter. Anders går der i alt de obligatoriske 7 år.

På dette billede ses elever og lærere fotograferet ca. år 1900 foran lærerboligen. Til venstre ses lærer Jensen og frk. Jakobsen. Lige til højre for det venstre vindue står Anders' broder Mourits. Det har ikke været muligt at identificere Anders. Men han er der sandsynligvis, medmindre han har været fraværende

den dag. Et gæt kunne være drengen nummer fire fra venstre i forreste række. Bemærk at de alle har deres fine tøj og rigtige sko eller støvler på. De har vidst, at de skulle fotograferes. Normalt var de i dagligdags tøj, og de fleste havde træsko på.

Undervisningen var i de traditionelle fag for landsbyskolen. Religion, læsning, retskrivning, skrivning, regning, fædrelandshistorie, geografi, sang og musik. Der blev afholdt eksamen to gange om året med karakterer i alle fagene og en samlet hovedkarakter i andet år af tredje klasse og i fjerde klasse. Det foregik om foråret i april og om efteråret i oktober. I eksamensprotokollen var der afsat plads til karakterer for flid og opførsel. Disse felter er dog ikke udfyldt. Om det var en konsekvens af nye tankegange i tiden eller et andet syn på den sag fra lærer Jensens side, kan man ikke se. Det er også værd at bemærke, at der i den yngste klasse i det første halvår gives samme karakter til alle. Typisk mg eller mg-. I Anders' årgang var det mg-. Det er næsten en hel moderne tilgang. Ud over karaktererne er anført besøgte dage (skoledage) og fravær for nogle af årene. Et forårsforløb varede ca. 60 dage og et efterårsforløb ca. 47 dage. Anders har kun få forsømmelser. Men han var heller ikke tjenestedreng hos fremmede, der forsøgte at udnytte hans arbejdskraft mest mulig.

Nu skal man være varsom med at lægge for meget vægt på karakterer – og da specielt hos børn. Men det gik man trods alt i samtiden meget op i, så lad os se, hvad Anders kunne drive det til. I

forskolen er karaktererne samlet set på det jævne. men de er også meget blandede. Gående fra et enkelt tg- til et enkelt ug-. Ved oprykningen til tredje klasse falder karaktererne konsekvent, så g og g+ bliver det almindelige. Han har åbenbart haft det svært med at komme fra frk. Jakobsens forskole til lærer Jensens hovedskole. Selv om han kun var 10 år, begyndte alvoren at trænge sig på. Efter det første halve år begynder han imidlertid at rette op på sagerne, og efterhånden stabiliserer karaktererne sig på et højere niveau for til slut at ende med stabilt højt niveau og en hovedkarakter på ug-. Han bliver nummer 2 i klassen. Som eksempler på karakterudviklingen kan vises karaktererne for henholdsvis hovedkarakteren og regning:

Regning: mg-, mg+, mg+, mg+, mg-, ug-, g+, g+, mg, ug, mg, mg+, mg+, ug.
Hovedkarakter fra andet år i 3. klasse: mg, mg+, mg+, mg+, ug-, ug-.

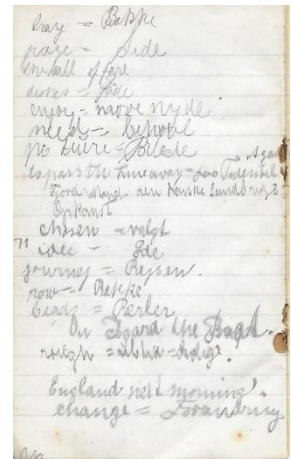
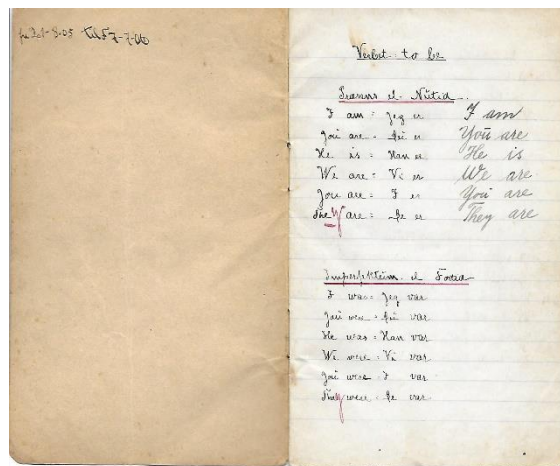
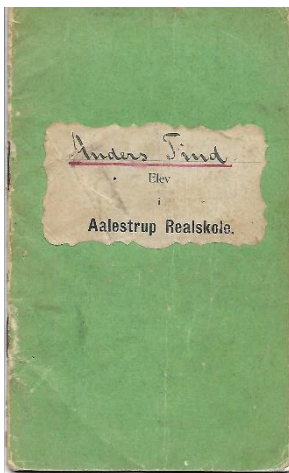

Forudsætningerne for næste trin for den nu 14 år gamle og konfirmerede dreng var i 1905 kommet på plads. Han har formodentlig fået opbakning til at gå bogens vej både fra hjemmet og skolen. Måske har en lærergerning allerede været diskuteret i løbet af de sidste skoleår. På billedet fra ca. 1905, ses Anders med familie omtrent på

det tidspunkt, hvor han må flytte fra hjemmet for at komme videre i uddannelsessystemet. Han ser lidt betuttet ud. Forældrene Mikkell og Jensine sidder i midten omgivet af børnene, der nu er fuldtallige. Anders står til venstre, og storebroderen Mourits til højre. Forrest til venstre Karen, bagerst i midten Marie, til højre Nielsine (kaldet Nina) og den mindste Jenny forrest. Pigerne nævnt i aldersrækkefølge.

Realskolen

Anders vælger at gå i realskole, og han starter på Aalestrup Realskole i august 1905. Altså lige efter skoletiden i Vinkel. Det er kort efter indførelsen af den store skolereform for højere almenskoler i 1903. Fra 1903 skulle en elev fra en landsbyskole, der ville i realskolen, søge til den nærliggende by efter 5. skoleår for at komme i mellemskolen i fire år og derefter et år i realklassen. Men dels var det slet ikke kørt ind, da Anders skulle vælge, og dels havde han jo gået alle de første 7 år i landsbyskolen. Hvordan han så placeres ind i realskolesystemet, er ikke klart, og det er også uklart, i hvor høj grad Aalestrup Realskole var begyndt at køre efter de nye regler. Formodentlig er han startet i 3. mellem. Hvilket nok har været en vanskelig sag, da mange af de andre elever sandsynligvis havde haft undervisning efter andre regler end landsbyskolens. Hvis man afsluttede realklassen med en eksamen, gav det adgang til bl.a. seminarierne.

Vores viden om hans tid i realskolen stammer fra tre kilder.

Ingolf har i sin mors efterladte gemmer fundet et kladdehæfte fra hendes fars første skoleår i Ålestrup. På indersiden af kladdehæftet er noteret, at det har været i brug fra 21.8. 05 til 7.7. 06. Det er brugt i engelsk, som jo var et helt nyt fag for Anders. Den slags kunne landsbyskolen ikke tilbyde. På de første sider fornemmer man en respekt for undervisningen og det nye sted. Skriften er næsten skønskrift, og han har virkelig anstrengt sig. Lidt længere henne i hæftet, hvor siderne er brugt som glosehæfte, bliver skriften mere sjuksket.

I folketællingen fra Ålestrup 1. februar 1906 kan man finde ham noteret som skoleelev og som boende hos lokomotivfyrbøder Jens Laugesen og hustru Augusta på henholdsvis 29 og 28 år samt deres etårige barn. Det fremgår ikke, om der var nogen forbindelse til dem, eller om han blot boede der. Men det har formodentlig været den almindelige indkvarteringsmulighed for udeboende elever. Værtsparret har heller ikke kunnet relateres til Vinkel.

Den sidste oplysning om realskoletiden stammer fra hans indmeldelse på Vordingborg Seminarium i 1909, hvor det oplyses, at han har taget realeksamen fra Kjellerup Realskole i 1908 med karakteren 4,75. Det er en middelkarakter i den gode ende. Da der ikke er bevaret relevante

arkivalier fra hverken Ålestrup Realskole eller Kjellerup Realskole, har det ikke været muligt at fastslå, om Anders har fået undervisning de sidste to år inden eksamen i Ålestrup eller Kjellerup. Mest sandsynligt er det foregået i Ålestrup i den helt nye skole fra 1904, som ses på billedet fotograferet i nutiden. Når han tager sin eksamen i Kjellerup, hænger det sammen med, at Aalestrup Realskole først får eksamensret i 1910. Det får de i Kjellerup i 1908. Så Anders har hørt til det første hold dimittender efter denne ordning på Realskolen i Kjellerup. I det hele taget førte den store debat og lovændringen til

oprettelse af adskillige nye realskoler. Herunder både Aalestrup og Kjellerup, der oprettedes som privatskoler. Det bymiljø han oplever i Ålestrup, bærer præg af, at det er en hel ny by udviklet på grundlag af jernbanen fra 1893. Han bor jo også hos en lokomotivfyrbøder. En ægte stationsby.

Som det fremgår, tager han eksamen i 1908. Men han starter først på seminariet i 1909. Det må skyldes, at der i 1893 kom en lov, der fastslog, at man skulle være 18 år inden kalenderårets udgang for at starte på et seminarium, og det var Anders ikke. Hvad han har lavet i dette ventear videt ikke. Men mon ikke han har været hjemme på gården i Nabe?

Seminarietiden i Vordingborg

Med sin realeksamen har han fået adgangspas til seminarierne. Det er med dem ligesom det øvrige skolevæsen i samtiden. Der bliver stiftet nye og bygget til eksisterende. Det meste i privat regis. På det første billede ses seminariet kort efter opførelsen i 1907. Bygget i tidens karakteristiske stil. På det andet billede ses Hvidebo, hvor både elever og forstanderen boede. Billedet er fra nutiden – ca. 1990.

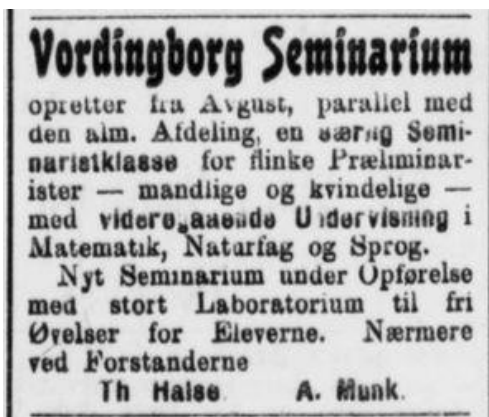
Da han flyttede til Vordingborg, rykkede han også et trin op i det danske byhierarki. Vordingborg var en mindre gammel købstad med en historie af samme format som Viborg. men det var også på dette tidspunkt en by i vækst med færgested, ny jernbane, offentlige institutioner og industri. På kortet fra 1926 kan man se jernbanen med jernbanestationen tæt op ad den gamle by for enden af den gamle Algade. På den anden side af jernbanen ligger det nye seminarium og Hvidebo.

Anders bliver indmeldt ved skolestart d. 18.8 1909. Hvorfor det ender med at blive

Vordingborg Seminarium, han vælger, kan vi godt give et par bud på.

Det nye byggeri havde gode undervisningslokaler og med Hvidebo, var der sørget for god indkvartering. Der var tale om en slags kollegium, hvor adskillige af skolens elever boede, og hvor de var på både kost og logi. I folketællingen fra januar 1911 figurerer Anders sammen med 13 andre elever fra hele landet men dog flest fra den nære region som boende her.

I forbindelse med nybyggeriet annoncerer seminariet over hele landet for at få elever. De mange nye seminarier skaber en hård konkurrence om at tiltrække elever.

Vordingborg Seminarium er ikke det eneste, der investerer i moderne forhold, for at tiltrække eleverne. Men som det fremgår af annoncen, kommer der et stort laboratorium til elevøvelser, og man er i stand til at undervise eleverne i videregående undervisning i matematik, naturfag og sprog. Flertallet af de elever, der starter samtidig med Anders, har ikke realeksamen. De opfylder adgangskravet ved at have gået til diverse andre forberedende eksaminer eller have gået som føl hos en fungerende lærer i et år. Denne

forberedende undervisning prøver seminariet nu selv at overtage ved at oprette en præparandklasse, der giver adgang til seminarieundervisningen efterfølgende. Man kan vel godt sige, at Anders hører til den gruppe af eleverne, som havde fået det bedste teoretiske grundlag for undervisningen.

Året før Anders starter i Vordingborg, bliver Jens Peter Jensen indskrevet på seminariet. Hans stedfar er gårdmand Søren Nielsen fra Vinkel. Han er født d. 26. 10. 1884 og er altså godt 6 år ældre end Anders. Hans adgangsbillet er forberedelse på Silkeborg Seminarium og et år på Ollerup Højskole. Han er altså et eksempel på en, der følger den mere traditionelle vej til seminarierne. En vej som var ved at ændre sig i disse år i retning af realeksamen. Anders har formodentlig kendt ham fra Vinkel og allerede der haft mulighed for at snakke med ham. Han dimitterer i 1911, så de har været et år på seminariet sammen. To år efter Anders indmeldes Vagn Peter Jensen, som er søn af gårdejer Laust Jensen i Vinkel. Han er født 30.10 1892. Er forberedt på Staby Vinterlærerseminarium, hvor han har gået fra 1909-1910. Han har så fra 1911 gået på seminariet sammen med Anders frem til det tidspunkt, hvor Anders flytter til København. Alt i alt er der nok en sammenhæng i, hvorfor det lige er blevet Vordingborg for de tre. Der er ikke fundet andre Vinkelboere hverken før eller efter dem.

Anders oplever seminarielivet i Vordingborg i en periode fra indskrivningen i august 1909 til

starten af 1912 - altså ca. 2½ år. Vi ved ikke, hvordan han har oplevet det, men hvis ikke han er løbet ind i personlige problemer, må det have været en spændende tid. Den næsten obligatoriske dobbeltkultur hos personer, der forlader deres oprindelige miljø, må også have været en del af ham. Der er langt fra landbrugssamfundet hos familien i Vinkel til hans nye lærermiljø. På billedet har lærerstaben taget opstilling på hovedtrappen i 1911.

Hvordan var livet så på skolen? I 1908-1909 var der ca. 30 elever i hver af de tre årgange samt en præparandklasse. I 1911-1912 var elevtallet vokset så meget, at der oprettedes dobbeltklasser. Der var både mandlige og kvindelige elever, hvilket ikke var så almindeligt på landets øvrige seminarier. Ud over ved indskrivningen er der ikke særskilte oplysninger om Anders, så det er f.eks.

ikke muligt at se, om han har deltaget i undervisningen i tysk og engelsk, som var frivillig. Miljøet på skolen beskrives af nogen som næsten familiær. Både i de officielle udmeldelser fra skolen og i udsagn i øvrigt bemærkes det, at seminariet ikke møder med de største eksaminer, og at censorerne til tider har anset det for at være noget svagt. Men det opvejes af stedets evne til at give eleverne en brændende lyst til gerningen. Seminariet har også altid fulgt med tiden og ofte forud for andre seminarier f.eks. med laboratorier og friere former for undervisning. Ud over undervisningen sørgede skolen for, at der foregik mange andre ting så som ekskursioner, ture, fester og meget mere. Billedet viser studerende efter sommerferien 1912. Man bemærker at de er iklædt tidens påklædning, og kvinderne er dekorativt placeret i forgrunden. Nu var alt selvfølgelig ikke

lutter idyl. I 1910 kunne man jævnligt læse om undervisningssektoren i aviserne. På det overordnede plan drejede debatten sig i stigende grad om, hvorvidt en truende overproduktion af lærere snarest kunne forventes, således som det fremgår af den nedenfor viste notits i Viborg Stifts-Tidende d. 21. oktober. Den type indlæg spredtes hurtigt over hele landet, når den først var bragt ét sted. Som i dette tilfælde i Lolland-Falster Stiftstidende. Den har jo nok givet anledning til snak hjemme på Nabegård. Bedre har det ikke været med en notits også bragt i Viborg Stifts-Tidende - d. 30. juni 1910 om en ung overanstrengt kvindes død hjulpet vej af for meget eksamenslæsning. Om Anders har overanstrengt sig, ved vi ikke noget om.

Tilstrømningen til Seminarierne—
 er ifl. Lolland-Falster Stiftstidende saa overvældende, at der om ganste saa Aar vil blive Overproduktion af Lærere. Saaledes har **Vordingborg Seminarium** for Tiden ikke mindre end 140 Elever. Man har maattet indrette to Forstklasser, og i dem er der 61 Elever.

Overanstrengt sig ved Eksamenslæsning? En kvindelig Elev ved **Vordingborg Seminarium, Sofie Stolt, blev Torsdag Etermiddag pludselig syg i Rosensfeldt Skov; hun faldt bevidstløs om og afgik kort efter ved Døden. Man mener, at den unge Pige har overanstrengt sig ved Eksamenslæsning, og at Døden til Dels er foraarjaget heraf.**

Vikar i Sværborg.

Tilfældigvis foregår folketællingen i 1911 på et tidspunkt, hvor Anders midlertidig er bortrejst fra Vordingborg. Det fører til en ekstra lille oplysning om hans virke, idet han så også er med i folketællingen i Sværborg. En lille landsby 10 km. nord for Vordingborg. Tællingen er d. 1. februar, og Anders er flyttet dertil samme år. Altså i januar. Han er registreret som boende på skolen

som lærer, og han bor samme sted som en 51-årig gift kvinde ved navn Anna Gebauer. Hun er gift med lærer Jakob Gebauer, som er opført på tillægslisten som midlertidig fraværende med ophold i København.

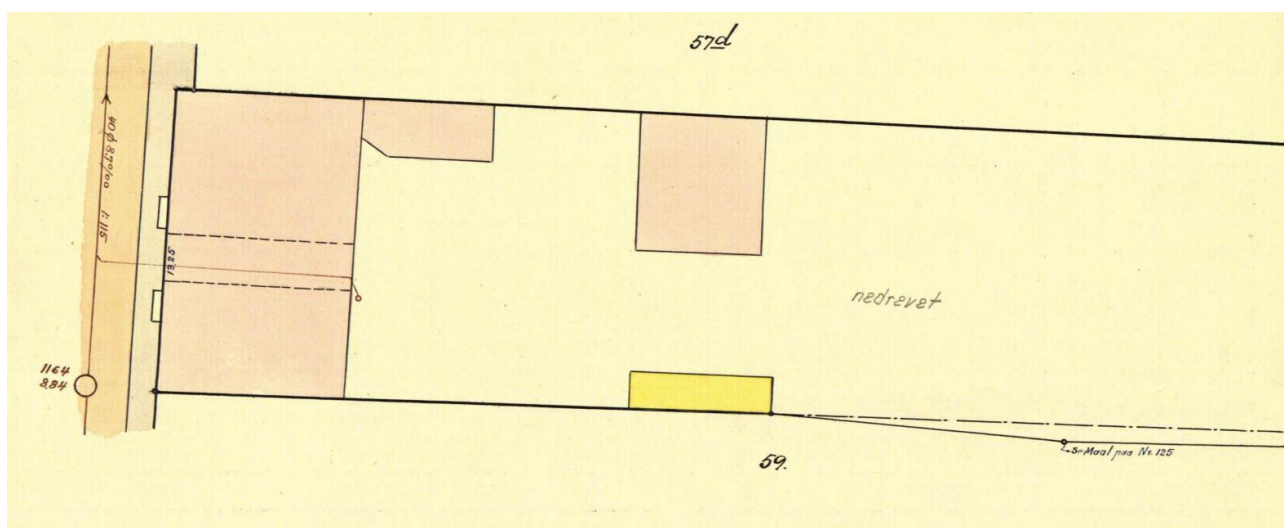
Anders' ansøgning og ansættelse er ikke fundet i skoledirektionens arkiv. Men da Anders efter sin endelige eksamen søger stillinger, vedlægger han en udtalelse fra Sværdborg, så ad den vej får vi at vide, at ansættelsen er et vikariat varende fra 1. februar til 1. september 1911. Lærer Gebauer er formodentlig på et længerevarende kursus. Anders fortæller samtidig, at han fik pladsen, efter at have taget seminariets 1. klasse. Det vil han i så fald have været 1½ år om. Som det fremgår af næste afsnit, flytter Anders til København på et tidspunkt mellem 1. november 1911 og et stykke tid før 20. marts 1912. Han må derfor være flyttet tilbage til Vordingborg 1. september. Senere finder vi ud af, at han da bor Algade 123. Det er ikke på Hvidebo men i den anden ende af Algade.

Bygningen eksisterer ikke mere. Det vides ikke, om han fik startet på undervisningen efter 1. klasse. Men han vælger i hvert tilfælde at flytte til København for at følge undervisningen ved Den Danske Realskoles Seminarium (i daglig tale Realskoleseminariet), hvor han afslutter med eksamen i 1914.

Det er værd at kaste et blik på udtalelsen fra Sværdborg. Anders er meget omhyggelig med at få en udtalelse. Det er også hans første ansættelse, så det har været vigtigt at få papir på den. Faktisk får han hele tre udtalelser, som hænger sammen. Den første er en afskrift fra visitatsbogen d. 24. maj: Ved visitatsen 24. maj fandtes børnene under den unge vikars vejledning godt underviste. Den anden er fra præsten, som har skrevet den d. 29. november. Måske har Anders sørget for at få den, inden han tog til København. Præsten skriver på skolekommissionens vegne: "Han underviste børnene solidt og godt, ligesom han også forstod at gøre sig meget afholdt af disse; han har mange betingelser for at kunne blive en meget dygtig lærer, og man anbefaler på det bedste". Den tredje anbefaling er fra d. 7. december og skrevet af sognerådsformanden på vegne af sognerådet. Han skriver: "Ovenstående – altså præstens udtalelse – tiltrædes med tilføjende, at vikar Anders Tind efter sin måde at være på, sikkert vil blive meget afholdt af beboerne i den kommune, hvori han som lærer kommer til at virke". Så kan det vist ikke blive meget bedre.

Tilbage i Vordingborg.

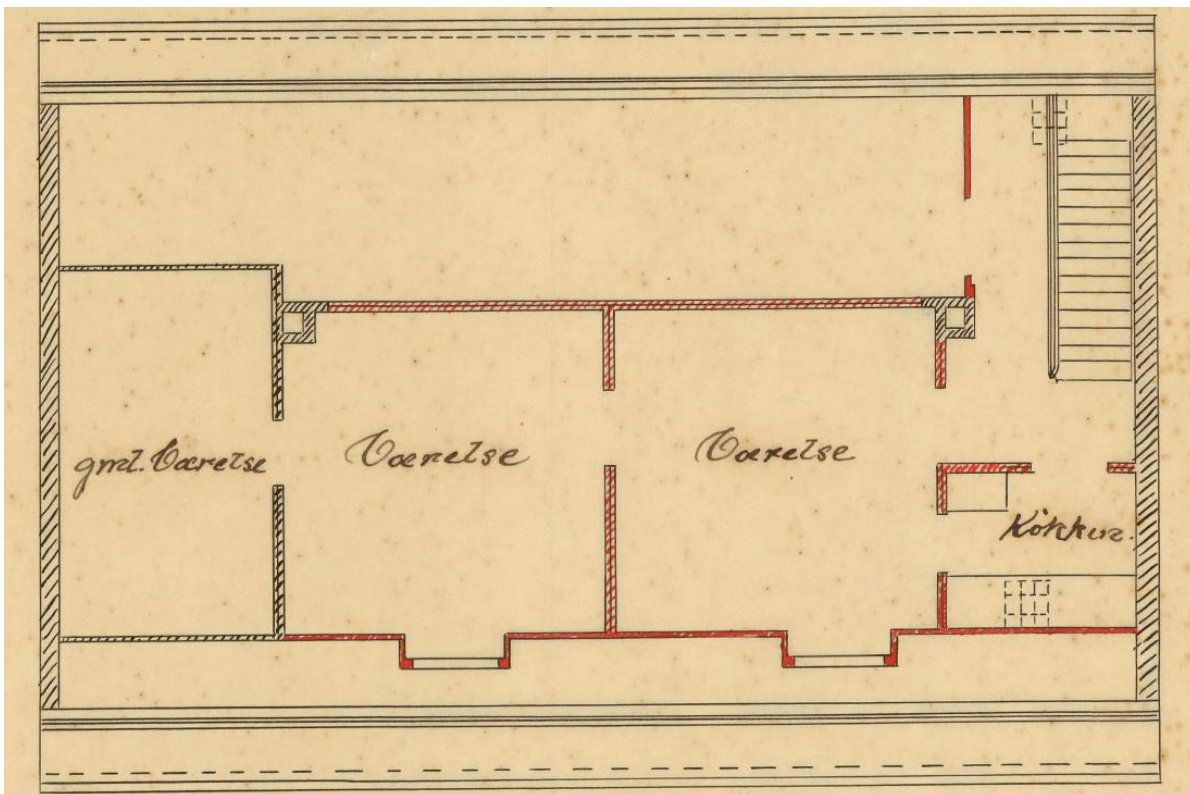
Med adressen Algade 123 er det forsøgt at finde oplysninger om denne adresse. Det viste sig ikke helt nemt, da husnummeret er udgået og matrikelnummeret referer til den parkeringsplads, som nu ligger på stedet. Men via Vordingborg Kommunens ejendomsarkiv på nettet lykkedes det til sidst at finde nogle oplysninger. Tilfældigvis er der en registreret byggesag fra 1916-17. Altså få år efter, at Anders boede der. Den efterfølgende tegning viser bebyggelsen i 1925. Men den har været den samme i 1916 og nok også medens Anders boede der i 1911-12. Ejendommen ejedes og beboedes

af snedker Zuschlag, som havde beboelse, forretning og snedkerværksted i ejendommen. Den gule bygning på tegningen var såkaldte tirader. Det var før indendørs toilet og WC. På de to følgende billeder hentet på Arkiv.dk under Vordingborg Lokalhistoriske Arkiv ses bygningen fra gaden og fra gården. Som det fremgår, er der tale om et undseligt lille gadehus. Butiksvinduerne ud mod gaden er fra en senere tid. Billederne er formodentlig taget i 1930'erne eller 1940'erne. Huset blev revet ned i 1958.

Byggesagen fra 1916-17 drejede sig om indretning af værelser i loftsetagen. Den efterfølgende plan viser, at der skal indrettes to nye værelser og et lille køkken. I den ene ende af loftet ligger der et gammelt værelse. Det er formodentlig her Anders har boet, da snedkerfamilien boede i stueetagen. Der er næppe tvivl om, at Anders har oplevet, at boligstandarten er faldet siden tiden i Hvidebo, hvor maden også blev serveret.

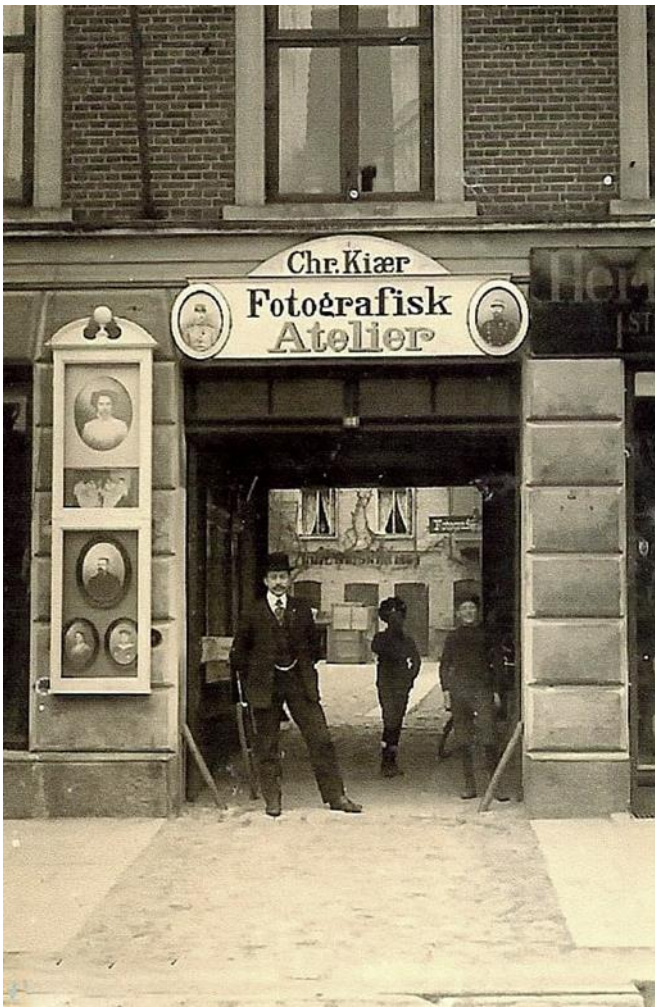
Lidt tilfældigt i forbindelse med en gennemgang af en række arkivalier i Viborg Lokalhistoriske Arkiv fra Vinkel sogn, som endnu ikke var registreret og offentliggjort i databasen arkiv.dk, stødte jeg på et sæt billeder indleveret af en efterkommer fra Tromholtgård i Vinkel. Billederne havde hun arvet efter sin moder, der var opvokset på Tromholtgård. Moderen Mariane Andersen Tromholt, som vi kan følge i den nye Vinkelbog, er født d. 18. maj 1887 og er altså næsten jævnaldrende med Anders Tind og broderen Mourits. De har gået i skole på samme tidspunkt, og Mariane begyndte også at læse til lærerinde. men stoppede hermed, da hun blev gift med lærer Lars Anton Madsen fra Lysgård. Han blev senere lærer ved Måbjerg skole ved Holstebro, som vi hører mere om i forbindelse med gennemgangen af Anders' vikariat efter endt eksamen. De unge i sognet har udvekslet visitkortbilleder, som det var moderne på dette tidspunkt. I dette tilfælde har de ikke blot haft fælles fortid i sognet. men deres engagement i skole og undervisning, har også bundet dem sammen. Blandt de nu fundne billeder var der et af Anders, som jeg ikke havde set før. Der var også et billede af Mourits og to af søstrene. Billedet af Anders vises her. Han har sit fineste tøj på med stiv flip og det hele, og man

bemærker, at han har hue med emblem på. Ligesom han har et emblem i jakkens revers. Det er ikke lykkedes at finde ud af, hvad hue og emblemer betyder. Men det har åbenbart været vigtig for Anders at få med på billedet. Det eneste bud på en forklaring

er indtil videre, at det efter sigende på nogle seminarier har været sådan, at man måtte gå med en hue, hvis man gik der eller måske havde taget en eksamen.

Billedet er taget af fotograf Chr. Kiær i Vordingborg, som havde fotoforretning der 1910-1914 i Algade 71. På tre billeder hentet fra Vordingborg Lokalhistoriske Arkiv kan man først se en

gedigen bygning fra Algade 71 midt i gaden og byen. Den er i to etager og fremtræder mere agtværdig end bygningen i nummer 123, hvor Anders flyttede til efter vikariatet i Sværdborg. Men han har altså bare skullet gå et stykke op ad gaden for at blive fotograferet. Selve fotoatelieret befandt sig i den mere beskedne bagbygning, hvor man kom til ved at gå ind gennem porten til højre i forbygningen. På billede nummer to ses fotografen ved indgangen gennem porten. På billede nummer tre ses han inde i atelieret. Man får et fint indtryk af, hvordan Anders må have oplevet fotomiljøet, da han troppede op i sit fineste puds. Man kan næsten følges med ham på dagens tur. Resultatet af besøget ses i billedet jeg fandt i arkivet i Viborg.

Der er ikke noteret noget årstal på billedet, men ud fra fotografens funktionstid i Vordingborg, får vi et omtrentligt årstal 1910-1914. Da han flytter til København senest i starten af 1912, må billedet være fra 1910-11. Et muligt tidspunkt kunne være efter at han havde færdiggjort 1. del. lige før vikariatet i Sværdborg 1. februar 1911. En anden mulighed kunne være lige før han tager til København i starten af 1912.

Seminarietiden i København

Vi er nu kommet til den kilde, der satte hele undersøgelsen i gang. Næmlig politiets registerblad på Anders. I København havde man længe før indførelsen af folkeristret behov for at holde styr på byens befolkning, som efterhånden havde vokset sig stor. Registreringen foregik ved, at der hvert år d. 1. maj og d. 1. november blev lavet en slags folketælling. Ejere af boligejendomme var ansvarlige for at udfylde et tællingsskema, hvor alle beboerne var oplyst. De kaldes mandtalslister. Ejeren kvitterede med en underskrift for listens rigtighed. Når den var færdig afleveredes den til politiet, som derefter overførte oplysningerne til registerblade. Anders' registerblad er vist på billedet. Når der skete ændringer, blev det påført registerbladet. Alle beboere havde desuden pligt til at melde deres ankomst til byen samt flytninger. Det skete ikke altid. I så fald registrerede politiet ændringerne ud fra tællingerne.

I første omgang skal vi kun bruge registerbladet i forhold til Anders' flytning til København. Bladet er oprettet d. 20. marts 1912, hvor han flytter til Blågårdsgade 14 2. sal. Da det foregår mellem to tællinger, har han sikkert selv anmeldt det. Men man kan se, at han kommer fra

Registerblad.		Udfærdiget den <u>20/3 1912</u>	
Fulde Navn		<u>Anders, Anders Andersen</u>	
Livsstilling <small>Vedkommende, Student, Ingeniør, For Handværkere: om Mester, Svend eller Lærling. For Tjenest: i hvilken Ejendoms de tjener.</small>		<u>Seminarielever</u>	
Fødested		<u>Vordingborg</u>	Alder <u>25 9/1</u>
Ægteskabelig Stilling			
Instruens	Fulde Navn og Ejendoms	<u>Mari Cecilie</u>	
	Fødested	<u>Brudum</u>	Alder <u>30/4 91</u>
Børn			
Meldt Bopæl		For ledere og lavere Tjenest: i hvis Tjeneste de ere. For Logerende: hos hvem de have Loge.	
Aar	Dag	Gade, Nr., Etage m. m.	
<u>1912</u>	<u>20/3</u>	<u>Blågårdsgade 14, 2</u>	<u>Jes Hansen</u>
	<u>15/5</u>	<u>Vordingborg 217</u>	

Colbjørnsensgade 29. Hvilket på vanlig vis skrives på oven over første felt, når adressen ikke havde været anmeldt. Han er altså ankommet til byen tidligere, uden at det er blevet anmeldt. I Den Danske Realskoles Seminariums program fra 1914 kan man læse, at skolen havde aftaler med forskellige steder i byen, der kunne være behjælpelige med at tilbyde bolig til eleverne. Et af stederne var Fru Harald Holms Pensionat, Colbjørnsensgade 29. Der er Anders altså flyttet ind efter ankomsten fra Vordingborg. Man kan ikke se præcist, hvornår det er sket, og altså heller ikke hvor længe han boede der. Men da mandtalslisterne angiver, hvor personerne boede ved det foregående tællingstidspunkt, får vi oplyst ved

tællingen maj 1912, at Anders boede i Vordingborg. Derfor kan vi, som tidligere konstateret, sige, at det er sket mellem 1. november 1911 og et eller andet tidspunkt før 20. marts 1912. Af uforklarlige årsager er Anders ikke indført i Realskoleseminariets indskrivningsprotokol, så der kan man heller ikke få hjælp. Måske skyldes det, at han er ankommet uden for den normale ankomsttid i august. Måske endda midt i et semester. Om han har modtaget undervisning på dette tidspunkt, er heller ikke klart. Men mon ikke han har deltaget i en eller anden form for undervisning. Eventuelt kan han have fået nogle dispensationer for sin tid i Vordingborg. Sandsynligvis går han til almindelig undervisning de efterfølgende år 1912-1913 og 1913-1914. Han går i hvert tilfælde til eksamen begge årene.

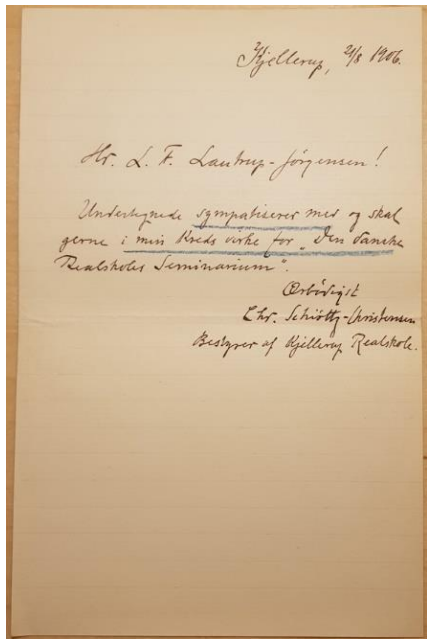
Adresserne omtalt i teksten, samt et af dem omtalt i teksten om Cecilie, er vist på kortet over København s. 30.

Hans nye seminarium var ret anderledes end hans tidligere, så det vil nu blive gennemgået mere detaljeret.

I 1903 kommer der en stor skolereform, som bl.a. indfører mellemskolen som forbindelsesleddet til gymnasiet. Den reform mødte Anders som sagt i forbindelse med sin realeksamen. Reformen

førte også til heftig debat om optagelseskrav til seminarierne og privatseminariernes stilling. Det første tiår i 1900-tallet var præget af store ændringer og heftig debat om både realskolen og seminarierne. Det var en brydningstid.

På tidens seminarier var uddannelsen treårig, og den rettede sig ikke mod undervisningen i de nye realskoler. Stifterne af Den Danske Realskoles Seminarium, satsede på at få et seminarium med

udvidet undervisning i matematik, naturfag, historie og dansk, ligesom seminariets elever skulle undervises i kemi, sløjd, tysk og engelsk, der ikke indgik i læreruddannelsen. En eksamen fra dette seminarium skulle give fortrinsret til de kommunale mellem- og realskoler. Stifterne forudså, at inden længe ville personer med realeksamen (præliminaristerne) være i flertal på seminarierne, samtidig med at antallet af realskoler blev stadig større. Tiden var nu til, at realeksamen blev betingelse for optagelse på seminarierne. Det nye seminarium blev stiftet og undervisningen startede efter sommerferien 1907. Det skete efter anbefalinger fra de fleste realskoler rundt om i landet. På billedet ses brevet med anbefalingen fra bestyreren af Kjellerup Realskole, hvor han udtaler, at han i sin kreds vil virke for Realskoleseminariet. Måske har Anders allerede hørt om det, da han gik til eksamen der.

Målet med undervisningen på Realskoleseminariet var altså at gøre eleverne i stand til at undervise i mellem- og realskolen. Undervisningsfagene på seminariet faldt derfor i to

hovedgrupper. For det første var der de almindelige seminariefag: Gymnastik, sang og musik, tegning, skrivning, regning, matematik, naturhistorie, geografi, historie, dansk (med svensk), religion, pædagogik og praktisk skolegerning – dog således at undervisningen i matematik, naturhistorie, geografi, historie og dansk skulle udvides. I geografi skulle eleverne således også have geologi, og i naturhistorie blev zoologi- og botanikundervisningen udvidet. For det andet blev der optaget nye fag: Kemi, sløjd, tysk og engelsk. Senere også fransk. Det højere niveau kunne lade sig gøre, fordi Realskoleseminariet krævede almindelig forberedelseseksamen (den store realeksamen) eller realeksamen ved optagelse, hvilket ikke var obligatorisk ved de andre lærerseminarier. På de andre seminarier kunne man blive optaget på grundlag af syv års skolegang, et års undervisningserfaring (f.eks. som vikar i en skole) og en optagelsesprøve.

I Realskoleseminariets første år var eleverne ikke delt efter retning, men fra 1908/09 blev III klasse opdelt i en sproglig og en matematisk afdeling, og fra 1914 gjaldt dette også for II klasse. Man fandt det urimeligt, at elever der ikke havde anlæg for matematik eller som ikke havde til hensigt at undervise heri selv skulle have udvidet matematik. Ud over fagrækken var der hvert år i september en cykeludflugt af to dages varighed. Som supplement til det faglige heri lagdes der vægt på, at eleverne og lærerne hurtigere lærte hinanden at kende.

I det efterfølgende skema kan man se skolens fag- og timefordeling, som den så ud i 1914. Den kan give et indtryk af den undervisning Anders havde, da han tog eksamen fra skolen. Han har ikke i anden klasse oplevet opdelingen i sproglig og matematisk. Men i tredje klasse har han formodentlig. Med mindre det kun har været gældende for nye elever. Det kan man ikke gennemskue ud fra eksamenslisten. Som sagt kommer han til skolen med 1. klasse fra Vordingborg og undervisningserfaring, så han har måske ikke fulgt planen direkte. Det kan tænkes, at han har fået dispensation i nogle fag. På den anden side var kravene ret udvidede, så han har nok måttet hænge i. Timetallet var også ganske højt. I en lille pamflet med program for skolen er undervisningen detaljeret beskrevet.

Table 1. Realskoleseminariets fag- og timefordeling 1914

Fag	I kl.	II kl. spr.	II kl. mat.	III kl. spr.	III kl. mat.
Basisfag					
Dansk og svensk	4	4	4	5	5
Skrivning	1	1	1	-	-
Naturvidenskabelige fag					
Regning	3	2	2	-	-
Matematik	2	2	6	-	4
Fysik	2	3	3	-	-
Kemi	1	1	1	2	2
Naturhistorie	2	3	3	-	-
Geografi	2	2	2	-	-
Humanistiske fag					
Religion	4	4	4	5	5
Historie	2	3	3	2	2
Tysk	2	3	-	2	-
Engelsk	2	3	-	2	-
Fransk	2	2	2	2	2
Pædagogik	-	1	1	5	5
Praktisk skolegerning	-	-	-	8	8
Praktisk-musiske fag					
Gymnastik	4	3	3	5	5
Sang	2	2	2	2	2
Tegning	2	2	2	-	-
	37	41	39	40	40

Realskoleseminariet var et mandeseminarium i modsætning til Vordingborg Seminarium, der var for både mænd og kvinder. Begge var betalingsseminarier. Realskoleseminariet kostede i 1914 25 kr. månedligt at gå på. Men det var muligt at få statstilskud, som uddeltes til eleverne i portioner af 100-300 kr. Det ville være interessant at finde frem til, hvordan Anders finansierede sin uddannelse. Det viste sig senere, at dette delvist afdækkedes via brevvekslingen mellem Anders og hans kommende hustru Hermanda. Da seminariets undervisning skulle ligge over de almindelige lærerseminarier, var der også sat højere adgangskrav. Efter den nye realeksamen, som Anders

havde bestået ved Kjellerup Realskole, skulle man have en gennemsnitskarakter på mindst 5. Til at bestå realeksamen krævedes der 3,5, så et krav på 5 var i den højere ende. Anders bestod med karakteren 4,75, så han må have fået reduktion i kravet på grundlag af sin tid i Vordingborg og undervisningserfaringen i Sværborg med de flotte anbefalinger. Han bliver optaget, da seminariet er på sit højeste med ca. 30 indmeldte pr. år.

Igennem sit undervisningsforløb havde Anders hidtil på alle trin oplevet at undervisningen foregik på flotte nyopførte skoler, og at undervisningen foregik i en periode med pædagogisk nytænkning. Med Realskoleseminariet holdt det i høj grad stik med hensyn til undervisningen. Men bygningsmæssigt var der ikke meget at råbe hurra for. Skolen boede til leje på øverste etage hos en privatskole på Frederiksberg Allé. Faglokaler fandtes næsten

ikke, og inventar i form af samlinger eller bibliotek var af yderst beskedent omfang. På billedet ses skolebygningen.

Fag	Karakter
Første del 1913	
Tegning	mg-
Skrivning	g+
Regning	g
Matematik	mdl+
Fysik	mg
Naturhistorie	g
Geografi	g+
Gennemsnit af første del	g
Anden del 1914	
Fællesfag	
Dansk	g-
Religion	mg+
Orden	g+/g
Gymnastik	g
Sang og musik	
Sang	mg
Musik	mg+
Praktik	mg+
Fagkarakter	g+
Historie	mg
Dansk	
Skriftlig	g
Mundtlig	tg
Mundtlig I og II	tg+
Religion	
Skriftlig	g-
Mundtlig	mg-
Fælleskarakter for I og II del	mg-
Pædagogik	g
Praktisk skolegerning	
Årskarakter	mg
Fagkarakter	mg-
Orden	
Orden ved II del	g+/mg-
Fælleskarakter for orden	g+
Hovedkarakter	g

Hvordan gik det så med Anders' eksamen på det nye foregangsseminarium? Hans karakterer er vist i tabellen ved siden af.

Der var 29 elever, der fik afsluttende eksamen på både 1. og 2. del. 5 stoppede efter 1. del, og 1. startede først på 2. del. Da det ikke fremgår, hvorfor det sker, ses der bort fra dem. Fordelingen på hovedkarakterer, altså den samlede karakter, ser herefter således ud: 1 fik mg+, 7 mg, 12 mg-, 6 g+ og 3 g. Anders var en af dem, der fik godt. Der var ingen, der fik topkaraktererne ug og ug-, så måske har kravene virkelig været høje. Alle havde jo desuden høje adgangskarakterer. Der har næppe heller været tale om manglende fremmøde, da det tydeligt blev gjort klart, at man blev bortvist ved ubegrundet fravær. Men da der jo ikke er nogen forklaring på, hvorfor karaktererne ser ud, som de gør, så finder man heller ikke ud af, om Anders blot har haft svært ved niveauet, eller om han har sjusket med lektierne og arbejdsindsatsen. Ser man på Anders' enkelte karakterer, bemærker man, at de højeste er på mg+, hvilket ikke er så dårligt. Det er i sang og musik, han får disse karakterer. Man må dog bemærke, at fagkarakteren i faget kun er g. I den dårlige ende står det værst til i matematik, hvor han må nøjes med mdl+, hvilket er i den absolut lave ende. Gad vide, om han i sit senere lærerliv underviste i matematik og regning. Det ser heller ikke for godt ud i dansk, med karaktererne tg, tg+ og g. Den vigtige karakter i praktisk skolegerning ligger til gengæld på mg og mg-. Det er vigtigt, når han i tiden efter eksamen skal ud at søge job. Kunne det tænke sig, at det er ånden fra Vordingborg og succesen med vikararbejdet, der slår igennem her? Den positive udlægning af hans chancer ved ansøgninger kunne være, at han trods alt havde faglig eksamen fra et anset seminarium, og at han havde glæden ved det menneskelige og ved det at undervise med fra Vordingborg. Men det ved vi selvfølgelig som udgangspunkt reelt ikke noget om.

Soldateroplysninger

Inden historien om hans tid i København fortsættes, skal Anders' soldaterforhold omtales. Ofte vil man i lægdsrullerne kunne finde brugbare oplysninger. Om ikke andet så om flytninger. Men det er som om, militæret ikke har interesseret sig det store for Anders, så oplysningerne bliver mangelfulde og misvisende.

På normal vis indskrives han i 1909 i lægdsrullen ved det fyldte 18. år. På dette tidspunkt er hans bopæl, som beskrevet tidligere, ukendt. Han kan godt have boet i Vinkel, i så fald er det ikke mærkeligt, at han indskrives i Vinkel sogn. Hvis han ikke reelt bor der, så er han i hvert tilfælde formelt tilskrevet Vinkel. I 1912 registreres han overflyttet til lægdsrullen i Herstedvester. Det er ganske uforklarligt, og det er den eneste gang, man støder på den lokalitet. Vi ved jo desuden, at han i 1911 boede i Vordingborg, og hverken i Vinkel eller Herstedvester, så der er noget helt forkert her. I 1913 noteres det, at han er overflyttet til København. Det er sådan set rigtigt, at han flytter til København. Men det sker jo i 1912, så det er lige så mærkeligt. De sidste to oplysninger kan til gengæld godt bruges. I 1914 får han udsættelse i et år. Det er nok i forbindelse med, at han får taget sin eksamen. Året efter i 1915 får han et såkaldt udygtighedspas. Det der i daglig tale kaldes at blive kasseret. Der er ikke angivet en grund. Men det skyldes formodentlig hans dårlige ben. Det er ikke så underligt, at familien ikke har hørt ham fortælle soldaterhistorier.

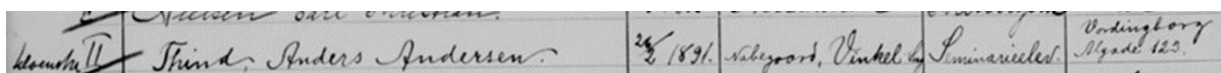
Bopæl i København – alene og med Cecilie

Nu vender vi tilbage til det, der var udgangspunktet for beretningen: Havde Anders tidligere været gift med Cecilie, havde de boet sammen, og hvem var hun? Her vil vi lade undersøgelsen blive ret detaljeret.

Det på side 16 viste fælles registerblad er sammen med de tilhørende mandtalslister det eneste kildemateriale, som omtaler de to som hørende sammen. Hvis man kun havde registerbladet, ville læsningen være ganske simpel. Anders startede med at bo i Colbjørnsensgade 29, hvortil han flyttede efter den foregående tælling 1. november 1911. Det blev ikke registreret. Så flyttede han d. 20. marts 1912 til Blågårdsgade 14 2. sal, hvor han boede til leje hos Jes Hansen. Registerbladet blev i den anledning oprettet. Den 1. maj 1913 bliver han ved tællingen registreret boende sammen med sin hustru Cecilie på Kapelvej 21 3. sal. Da der ikke er registreret en flytning forud for tællingen, vides det ikke, hvornår og hvordan de er flyttet. Endelig flytter de fra Kapelvej og væk fra København på et senere tidspunkt uden at være flyttet videre rundt i København.

Systemet fungerede således, at når en person havde fået et registerblad, blev alle oplysninger om personens flytninger registreret på samme blad. Hvis personen forlod København, blev registerbladet hos politiet, og hvis personen senere kom tilbage, blev bladet benyttet igen.

Når man inddrager mandtalslisterne, får vi flere oplysninger. Nedenfor er vist den første gang Anders optræder i listerne. Det er ved tællingen 1. maj 1912. Han bor i Blågårdsgade, som han

også skal i henhold til registerbladet. Vi får en tilføjelse til adressen. Det er til venstre på 2. sal. Udlejeren Jes Hansen viser sig at være ejeren af en stor ejendom med forhus og flere baghuse. Han har altså mange lejemaal. Anders' adresse ved tidspunktet for den foregående tælling 1. november 1911 er angivet til Vordingborg, Algade 123. Han er noteret som seminarieelev.

Ved 1. november tællingen 1912 skulle man kunne finde ham igen samme sted. Det kan man imidlertid ikke på trods af en omhyggelig eftersøgning. Det vil normalt blive tolket som om, han er flyttet fra København. Til gengæld er der anført en lærer, 4 seminarieelever, en cand.phil. og to

studerende alle enlige boende på 4. sal. Den ene af seminarieeleverne er Anders Kristian Vestergaard fra Tind ved Bjerringbro. Han optræder også i elevlisterne fra Vordingborg Seminarium. Det var måske ikke ualmindeligt at tage videre til København. Listen er tydeligvis udfyldt af de enkelte beboere. Kan det tænkes, at den bare ikke er havnet hos Anders?

Ved 1. maj tællingen 1913, som vises efterfølgende, skal han ifølge registerbladet findes sammen med Cecilie på Kapelvej 21 3. sal. De er da også registreret der, som det fremgår af figuren nedenfor. Cecilies oplysninger er i overensstemmelse med registerbladet. Men de er jo også hentet netop fra denne liste. Hun er specifikt anført som hustru, og hun har efternavnet Tind, som godt nok staves Thind. De har næppe vist en vielsesattest, for så ville navnet vel være stavet korrekt. Bopæl ved tidspunktet for novembertællingen er for begge opgivet som værende Blågårdsgade 14. Men som sagt kunne Anders ikke findes der. Det samme gælder for Cecilie for ikke at snakke om dem boende sammen. Der er altså noget her, der ikke passer. Hvordan uoverensstemmelserne skal tolkes, er ikke ligetil. Oplysningen om bopælen i Blågårdsgade må stamme fra Anders, og han må vel vide det. Eller er det en usand oplysning? Hvis de ikke boede der, hvor var de så henne? Listen er underskrevet af Hr. Murermester M Larsen, som har indskrevet listen og som sandsynligvis også ejer ejendommen. Desuden underskriver forhenværende vicevært Johs Boesgaard listen. Det ser ud som om, at det er ham, der skal garantere rigtigheden, når det kommer til stykket. Hvad ligger der mon i det? Beboerne er typisk arbejdere af forskellig slags. Der er også en del syersker og enker. Mange af beboerne boede der også ved den foregående tælling. I øvrigt kan man se, at denne liste er indskrevet af den samme person og ikke af de enkelte lejere.

Etage.	Fulde Navn 1) Efternavn og 2) alle Fornavne.	Fødselsaar og Dag.	Fødeby.	Rang, Stand og Næringsvej.	1912 (Gade og Hus- nummer).
3 ^{de} Sal	Thind Anders	26/2. 91.	Viborg	Seminarist	Blågårdsgade 14.
"	Thind Marie Cecilie	30/4. 91.	Brabrand	Hustru	"

Ved tællingen d. 1. november 1913, som ligeledes vises efterfølgende, kan de også findes sammen på adressen Kapelvej 21 3. sal og med de samme oplysninger. Adressen fra den foregående tælling er korrekt anført som Kapelvej 21. Listen er underskrevet af Johs. Boesgaard for M S Larsen. Boesgaard er tilsyneladende fortsat vicevært, og han har nu kompetence til selv at underskrive for M S Larsen.

3 ^{de} Sal	Thind Anders	26/2. 91.	Viborg	Seminarist	Kapelvej 21
"	Thind Marie Cecilie	30/4. 91.	Brabrand	Hustru	"

Ved tællingen d. 1. maj 1914, også vist efterfølgende, gentager det samme sig, bortset fra at efternavnet staves Thim. Det er sidste gang, de er anført på denne adresse. De er altså flyttet efter 1. maj og inden 1. november 1914. Flytningen har været ud af København, da den ellers ville være påført registerbladet. Det gælder i det mindste for Anders, der er hovedpersonen for registerbladet. Det passer med, at han har fået sin eksamen, og, som vi skal se, får en vikarstilling på Sjælland.

"	Thim Anders	26/2. 91.	Viborg	Seminarist	Kapelvej 21.
"	Thim Marie Cecilie	30/4. 91.	Brabrand	Hustru	"

Hvad kan der så slutes ud fra det hidtil gennemgåede:

- Anders flytter til København fra Vordingborg sandsynligvis ved semesterstart på Realskoleseminariet tidligt i 1912. Han flytter ind på Fru Harald Holms Pensionat, Colbjørnsensgade 29.
- D. 20. marts 1912 flytter han til Blågårdsgade 14 2. sal til venstre.
- Der bor han et stykke tid. Men fra 1. november 1912 til 1. maj 1913 er det usikkert, om han bor der. Det er også usikkert, om han bor alene eller sammen med Cecilie.
- Fra 1. maj 1913 til 1. maj 1914 bor han på Kapelvej 21 3. sal sammen med Cecilie. De har altså boet sammen i mindst et år. De anføres specifikt som gifte.
- Tidligst efter 1. maj flytter Anders fra København.

I forlængelse af undersøgelsen af mandtalslisternes udsagn om, at de to var gift, er deres giftermål eftersøgt. Da de senere bliver gift – igen og hver for sig, er også en eventuel skilsmisse eftersøgt. Der er søgt i de mest indlysende sogne i København, i borgerlige vielser, i lysningsregistre og skilsmisregistreringer. Stadsarkivet i København, hvorunder arkivalierne hører, er overbeviste om, at de har været gift, efter at de har gennemgået de arkivalier, jeg har fundet frem. De går endda så vidt, at de henviser til, at de kan være taget til Sverige for at blive gift. Men som vi skal se, så bliver de begge to gift senere, uden at det nævnes, at de tidligere har været gift. Det virker ikke så sandsynligt, at de skulle have været det. Ved de senere undersøgelser på stadsarkivet, meddelte en anden arkivar, at der også dengang lavedes fejl og snyderi, så man skulle ikke tro fast på registreringen.

Hvem var Cecilie?

For at få et indtryk af hvem Cecilie var, blev det undersøgt, om det var muligt at finde mere om hende. Måske det kunne give en fornemmelse af, om giftermålet var sandsynligt. Under alle omstændigheder ville det være værd at få en beskrivelse af den person, Anders havde boet sammen med.

Det viser sig, at man virkelig skal holde tungen lige i munden, når hendes data gennemgås. De er ofte vanskeligt tilgængelige, og man kan heller ikke komme til bunds i dem.

Hendes fødselstidspunkt og -sted er jo angivet flere steder. Den er bekræftet i kirkebogen for Brabrand sogn. Hun er født d. 30. april 1891. Forældrene er drejer Christen Christensen og hustru Søren sine Sørensen. Fadderne er tjenestefolk og arbejdere.

Familiens baggrund er undersøgt lidt mere. I folketællingen 1901 får vi et indtryk af hele familien, som den nu 10-årige Cecilie boede sammen med. Faderen betegnes som drejer. Der er tale om en ny moder Johanne Kirstine Nikoline Christensen, og der er i alt fire søskende samt en logerende drejersvend. Faderen arbejder ved Århus Dom. Drejeri, og drejersvenden arbejder ved en drejer Hansen i Frederiksgade. Ud over de fire levende børn anføres, at der er yderligere fire børn, som er døde. Moderen og Cecilies søskende er fulgt videre i kirkebogen, hvilket gav mulighed for nogle yderligere oplysninger. Cecilies moder døde i 1896 34 år gammel, hvor Cecilie kun var 5 år. Hun havde en ældre søster Anna Sørine født i 1887. Hun er født i Viborg Domsogn, hvor forældrene boede. Begge forældrene stammer fra Hersom ikke så langt fra Vinkel. Fra Viborg flytter de til Brabrand, hvor Cecilie fødes. Derfra videre til Århus, hvor Cecilie får en broder Charles Emil i 1895. De er noteret boende på to adresser i byen i denne periode. I 1897 bliver Chresten gift på ny med Johanne Kirstine. De får en datter Frida i 1899. Cecilie er nu 8 år. Fra såvel bopælsbaggrund som familiebaggrund og faddere kan man se, at der er tale om et arbejdsmiljø gennem hele perioden. Forældrene flytter endnu engang i Århus. Men bliver boende der i det mindste til 1906. Cecilie får endnu to små brødre i 1902 og 1904. I 1906 folketællingen bor Cecilie stadig i Århus.

Hun er nu 15 år og tyende hos farversvend Chr. Peter Kjeldsen og hans familie med kone og to børn.

I Københavns politis registerblade og i mandtalslisterne kan man finde hende flere steder. Det viste sig at være ret kompliceret. Hun er opført på ikke mindre end seks registerblade. Indholdet fra dem og de bagvedliggende mandtalslister vil blive gennemgået i det følgende. Først en tidsmæssig oversigt over bladene:

1. Oprettes d. 6. april 1908, hvor hun flytter til København. Da hun er enlig, får hun sit eget registerblad. Det dækker tiden frem til 31. juli 1914. Men hun er frameldt bladet flere gange.
2. Oprettes d. 1. maj 1912, som svarer til en af frameldelsesdatoerne på blad 1. Det dækker således en del af et hul i blad 1. Hun bor alene.
3. Hun registreres på Anders Tinds registerblad d. 1. maj 1913. Det dækker således fortsættelsen af det hul i blad 1, som blad 2 også dækker en del af. Hun kaldes her hustru til Anders.
4. Hun registreres på Harald Oskar Niels Lorensens blad oprettet 1. november 1915 i forbindelse med deres flytning fra Århus til København. Hun betegnes som hustru til Harald Oskar.
5. Oprettes d. 1. maj 1917. Hun betegnes som forladt hustru. Efternavnet er Lorensen. Det dækker perioden frem til 1. maj 1918.
6. Hun registreres på Hans Martin Christiansens blad d. 1. maj 1918. Der er ikke angivet flere oplysninger på bladet, der kan vise dækningsperioden derefter. Hun betegnes som hustru til Hans Martin.

Det første registerblad vises på de to billeder. Da der er mange indførsler, bestod det af to blade.

Registerblad.		Udfærdiget den 6. 4. 08.	
Fulde Navn		Christiane Cecilie Løve	
Livsstilling			
Fødested		Thorshavn Aarhus	
Ægteskabelig Stilling			
Børn			
Meldt Bopæl		For senere og senere Tjeneste: i hvis Tjeneste de ere. For Logerende: hos hvem de have Logi.	
Aar	Dag	Gade, Nr., Etage m. n.	
1908	12/3	Fra Aarhus	
	10/3	Kjøpmansgade 4, Hotellet	
	13/7	Amagertorv 10A, 3. sal	
	29/7	Saxogade 10, kælderen	
	10/10	Fra Blegdamshospitalet som Patient, til Lille Kongensgade 25, 1. sal, hos Fru Larsen	
	1/11	Lille Kongensgade 25, 1. sal hos Fru Larsen	
	23/3	Fra Sundby Hospital, til Landemærket 4, 1. sal, hos Poulsen	

Meldt Bopæl		For senere og senere Tjeneste: i hvis Tjeneste de ere. For Logerende: hos hvem de have Logi.	
Dag	Gade, Nr., Etage m. n.		
11/10	Landemærket 4, i		Poulsen
11/10	Landemærket 4, i		Poulsen
11/10	Overgade Nr. 96 A. 2.		
11/10	115, 12 Udlr.		
1914/13	Thorshavnsgade 25, 1. sal		L. Nielsen (11/14 frem)
1914/13	Thorshavnsgade 25, 1. sal		L. Nielsen

Renskrivet ser det således ud:

06-04-1908: Fra Aarhus, til Helgolandsgade 4, M[issions] Hotellet

12-03-1910: Amagertorv 10A, 3. sal, hos Schjødt

13-07-1910: Saxogade 10, kælderen

29-10-1910: Fra Blegdamshospitalet som Patient, til Lille Kongensgade 25, 1. sal, hos Fru Larsen

01-11-1910: Lille Kongensgade 25, 1. sal hos Fru Larsen

23-03-1911: Fra Sundby Hospital, til Landemærket 4, 1. sal, hos Poulsen

20-04-1911: til Lille Kongensgade 23 frameldt indlagt på Sundby Hospital
15-06-1911: Landemærket 4, 1. sal, hos Poulsen
04-09-1911: Dronningens Tværgade 41, 3. sal, hos Poulsen
12-09-1911: Frameldt
01-11-1911: Overgaden Oven Vandet 96A, stuen
01-05-1912: Udtrådt (lig med frameldt)
11-07-1914: Dronningensgade 20, 1. sal, hos Nielsen
31-07-1914: Frameldt

Hun flytter altså til København fra Århus som 17-årig d. 6. april 1908, hvor hun får arbejde på anpartsselskabet Det nye Missionshotel i Helgolandsgade. Hun er én blandt rigtig mange ansatte. Hun angiver, at hun sidst har tjent hos sagfører Brandt i Århus. Den næste registrering d. 12. marts 1910 er, at hun bor hos Schjødt på Amagertorv, og så skulle man jo forvente, at hun havde arbejdet på Missionshotellet i mellemtiden. Det er dog ikke tilfældet. Hun er godt nok med i mandtalslisten i maj 1908. Men ikke i november og heller ikke i hele 1909. Har hun været uden for København, eller er hun bare droppet ud af registreringen? Hun er heller ikke at finde hos Schjødt i maj 1910. Men det behøver hun jo heller ikke at være.

13. juli 1910 registreres hun indflyttet i Saxogade 10, kælderen. Ved tællingen i maj 1910 kort før hun flytter ind, kan man se, at kælderetagen tilsyneladende indeholdt et værtshus. Der er også et par tomme boliger, der ikke er lejet ud. Generelt er kælderlejligheder ikke et godt sted at bo, og det var mest samfundets laveste, der endte der. Saxogade har heller ikke hørt til de bedste kvarterer. Hvor hun dernæst havnede, kan man se ved den næste indførsel, hvor hun d. 29. oktober kommer fra Blegdamshospitalet som patient, til Lille Kongensgade 25, 1. sal, hos Fru Larsen. Hos fru Larsen er hun ved tællingen november 1910 anført som tjenestepige. Det er også anført, at hun d. 1. maj ved tællingen da boede i Viktoriegade 2. Det er dog hverken lykkedes at finde Viktoriegade 2 eller Cecilie. De lige numre i gaden starter først ved 4.

23. marts 1911 kan man se, at hun igen har været på hospitalet. Hun kommer fra Sundby Hospital, til Landemærket 4, 1. sal, hos Poulsen. Men allerede 20. april bliver hun indlagt på Sundby Hospital igen, for så atter at flytte til samme Poulsen d. 15. juni. Fra sommeren 1910 til foråret 1911 kommer hun således ind og ud af hospitalet 3 gange. Ved tællinger, også d. 1. maj 1911, er kun personale på hospitalet talt. Patienter er ikke med. Efterfølgende er der lavet en grundigere undersøgelse af Cecilies hospitalsindlæggelser ved hjælp af hospitalernes arkiver, som opbevares på Stadsarkivet for København. På grundlag heraf gennemgås hendes ret dramatiske sygehistorik nu, inden der fortsættes med registerbladene.

Hospitalsindlæggelserne:

Der er gennemset flere kilder for hospitalerne. De har ført frem til Cecilies patientjournaler, som er de vigtigste. Her får vi en detaljeret sygehistorie, som i det vigtigste er trukket frem her. Da journalerne er fyldt med lægefaglige begreber og forkortelser, har jeg fået hjælp til tolkningen af pensioneret læge Preben Clausen. Det kan virke som en meget detaljeret gennemgang. Men det er faktisk en forkortet udgave af journalens mange sider.

D. 2. august 1910 indlægges hun på kommunehospitalet til observation for Salpingitis duplex, som er infektion i æggelederen og æggestokken i begge sider. Hun behandles med omslag og lavement. Efter få dage får hun ondt i hovedet og opkastninger. Vi får samtidig at vide, at hun er af middel ernæring og noget spinkel. Ernæringstilstanden blev beskrevet for at vurdere, om hun havde kostproblemer eller var svag på grund af for lidt ernæring. Udsagnet betyder, at der ikke var sådanne problemer. Hun har heller ikke været nedslidt eller bar på andre måder præget af et hårdt liv. Med andre ord, så hun helt normal ud. Hun betegnes som ugift tjenestepige på 19 år. Hendes

tilstand forværres væsentligt. Hun kan ikke sove og har smerter i underlivet samt ondt i svælget. Hun overføres til Blegdamshospitalet, og der undersøges nu også for difteritis. Hun har belægning og svulst ved mandlerne, og temperaturen er nu over 40. Hun får alvorlige problemer med halsbetændelsen. Rødme i halsen og svælget med belægning og svulst på mandlen. På dette tidspunkt før penicillinen var difteritis en livsfarlig sygdom, som dræbte mange unge og børn. Der var ikke nogen rigtig behandling. Bekæmpelsen foregik senere ved vaccinationskampagner. Cecilie kommer sig dog langsomt i løbet af de 23 dage indlæggelsen varer. Om der rent faktisk var tale om difteritis eller en anden form for hals- og svælginfektion står ikke helt klart. Salpingitisen kommer ikke rigtig i udbrud, så hun bliver udskrevet d. 1. september. Men d. 16. april bliver hun imidlertid genindlagt. Det var gået nogenlunde. Men i den senere tid var det igen blevet værre med smerter og træthed. Det kommer frem, at hun har haft gigtfeber for ca. 2 år siden, og hendes menstruation har været stærkt uregelmæssig. Hun bliver grundigt undersøgt. Med laboratorieprøver og æternarkose ved undersøgelse af endetarm og vagina. Der konstateres infektion i æggeledeerne, hvilket kaldes Salpingitis. Hun undersøges bl.a. for gonore for at finde en eventuel årsag til infektionen. Men det er ikke årsagen til miseren. Hun behandles med udskylninger. Smerterne forsvinder i en uges tid. Hun bliver udskrevet d. 17. marts. Men indlægges igen d. 16. april. Det var gået godt de første dage efter udskrivningen. Men kunne derefter ikke længere gå rundt men måtte ligge i sengen. Hun følte, at hun havde haft feber. Hun har feber ved indlæggelsen, og har det generelt dårligt. Hun gennemgår en lind strøm af observationer og småbehandlinger. D. 22. april har hun det bedre. Samtidig konstateres små palper de karakteristiske steder. F.eks. mellem fingrene. Det tolkes som mulig fnat. Samtidig oplyses det, at hendes kæreste dagen før var udskrevet fra kommunehospitalet, hvor han var indlagt med fnat. Hun bliver formodentlig også behandlet for det. D. 6. maj opereres hun under morfinæternarkose. De fjerner hendes venstre æggeleder og lader æggestokken være. I højre side bliver begge dele fjernet. Det var en stor operation. Hun kunne så ikke få børn herefter. Den ene æggestok bevares formodentlig af hensyn til hormonbalancen fremover. Ved operationen konstateres det, at der er udviklet kraftig infektion i hele livmoderen med en væskeansamling og sammenvoksninger. Hun bliver syet efter fjernelsen af flere ting. Alt i alt viste det sig, at situationen med infektion med mere var alvorligere end forventet. Hun bliver blå i hovedet, og åndedrættet bliver langsomt overfladisk. Hun er ganske enkelt ved at dø. Hun får en indsprøjtning med noget igangsættende. Hun bliver helt mørkt blå i hovedet, og åndedrættet er helt standset. Så hun får kunstigt åndedræt. Af disse grunde er man nødt til at afbryde operationen, og foretage nogle hurtige blødningsstoppende syninger. Disse burde være opfulgt af mere præcise syninger. Men det kunne ikke nås. Man lukker hurtigst muligt og lægger en tør forbindelse. Hun virker meget kollapsede, og det ser ud til at døden er nært forestående. Derfor påbegyndes ud over det kunstige åndedræt indsprøjtning af saltvand subcutant for at få volumen i blodårerne og derefter i venerne. Dette kaldes for oplivningsforsøg. Det lykkes at få hende til at ånde selv igen. Næste dag stabiliseres hendes tilstand. Men hun har høj feber og puls, smerter med mere. Det går langsomt bedre de følgende dage, hvor hun får forskellige behandlinger og morfin. Det fortsætter frem til 14. maj, hvor forbedringen er regulær. Men der kræves stadig megen pasning og medicin. Løbende forbedring frem til 8. juli, hvor hun må komme op. D. 15. juli udskrives hun med et underlivsbælte. Efterfølgende sendes regningen for indlæggelsen til hendes hjemkommune Brabrand. 61 dages indlæggelse á 3,60 kr. i alt 219,60 kr., et underlivsbælte for 5,00 kr. og 7 vagter á 2,30 kr. i alt 16,10 kr. I magistratens regnskabsbog for hospitalsindlæggelser af udenbys personer, kan man se, at nogle patienter selv betalte. De fleste fik betalingen via sygekasser, fagforeninger eller lignende. Tilbage var patienter i den fattige ende, der skulle forsørges af hjemkommunen. Det gjaldt for Cecilie.

Registerbladene fortsat:

4. september bliver hun registreret flyttet til Dronningens Tværgade 41, 3. sal, hos Poulsen. Om det er den samme Poulsen, der er flyttet eller ny Poulsen vides ikke. Allerede 8 dage senere d. 12. september bliver hun frameldt registreringen. Normalt ville man forbinde det med en fraflytning fra København. Men måske kan der tænkes andre årsager.

1. november 1911, halvanden måned senere registreres hun ved tællingen flyttet til Overgaden Oven Vandet 96 A, stuen. Hun bor alene og kaldes damefrisørinde. Det oplyses, at hun ved den forrige tælling i maj 1911 boede Dr. Tværgade 41 3. sal. Der er noget, der tidsmæssigt ikke stemmer med denne angivelse. Men det er der ikke arbejdet videre med.

1. maj 1912 meddeles hun udtrådt, hvilket er det samme som frameldt. Det er hun frem til 1. maj 1914.

Det er ved denne framelding 1. maj 1912, hun får et nyt registerblad. Nummer 2 på vores liste. Her er hun registreret med sit fødenavn Christensen og betegnes som frisørinde. Hun bor Landemærket 17 4. sal alene. Hvorfor hun får et nyt registerblad samtidig med, at hun udmeldes af det gamle, vides ikke. Det er nogle interessante tidspunkter i forhold til vores undersøgelse af samværet med Anders. Anders flyttede til Blågårdsgade 14 den 20. marts 1912, og det var et problem at finde både Anders og Cecilie i Blågårdsgade ved novembertællingen samme år, selv om de i maj 1913 angiver at have boet der.

Af blad nummer 3 fremgår det, at Anders og Cecilie boede sammen på Kapelvej 21 3. sal fra maj 1913 til maj 1914. Denne del er gennemgået ovenfor under Anders' tid i København.

Tilbage på blad nummer 1 får vi ved tællingen i maj 1914 at vide, at hun d. 1. maj flytter til Trondhjems Plads 4, 4. sal, hvor hun tiltræder en plads som tjenestetyende hos en figurmaler og hans hustru. Hendes seneste tjenestested opgives som Kapelvej 21. Det var jo der, hvor hun boede sammen med Anders, og hvor hun ikke tjente, men var hans hustru. Tidsmæssigt passer det også med, at Anders er færdig med sin uddannelse og, at han flytter fra København. Nu er Cecilie alene igen. Hun er fæstet på månedsbasis. Det bemærkes desuden, at hun er anført med sit fødenavn Christensen. Det peger ikke just på, at hun har været gift.

11. juli 1914 flytter hun igen. Denne gang til Dronningensgade 20, 1. sal hos Nielsen. Hun bor der naturligt nok ikke d. 1. november ved tællingen, da hun frameldes 14 dage efter, at hun er noteret der. Hun må have boet hos en maskinarbejder og hans hustru, som nu har en anden boende. Hvis hun da overhovedet nåede at bo der.

Blad nummer 4 er oprettet 1. november 1915 for malersvend Harald Oskar Niels Lorentzen. Født i Vejle 5. april 1889. Han er flyttet til København fra Århus. Bopælen er Ø. Farimagsgade 89 3. sal. Hans hustru er Cecilie Marie født i Århus 30. april 1891, og ligeledes tilflyttet fra Århus. Fra mandtalslisten samme november 1915 ses, at Harald Oskar i Århus boede i Guldsmedgade 33, og at Cecilie boede i Sølystgade 43 på tællingstidspunktet i maj samme år. Hvis det er den rigtige Cecilie Marie, er hun altså flyttet tilbage til Århus efter frameldingen den 31. juli 1914. Selv om hun har den rigtige fødselsdag, så står der født i Århus og ikke i Brabrand. Derfor kontrolleredes det, om der skulle være en anden Cecilie derfra. Det var der ikke. Et eventuelt giftermål i Århus eller Brabrand fandtes heller ikke. I øvrigt viste det sig senere, at det var lidt tilfældigt, at Cecilie blev omtalt som født i Brabrand eller Århus. På de formelle papirer står der altid Brabrand. Når hun selv oplyste det, står der for det meste Århus.

Det er på samme blad oplyst, at de 1. maj 1916 boede samme sted. På mandtalslisten er angivet de samme oplysninger om dem. Dog sådan at her er Cecilies fulde navn angivet som Cecilie Marie Lorenzen, og hun er specifikt anført som hustru.

Da tidsperioden dækker fra 1. november 1915 til 1. maj 1916, burde de findes på adressen ved folketællingen 1916. Det gør de ikke.

Ved mandtalstællingen 1. november 1916 er de søgt på samme adresse – Farimagsgade 89 3. sal, men ikke fundet. De blev også søgt i Ryesgade 92, hvor Cecilie registreres året efter. Her var de heller ikke.

På samme måde som med giftermålet med Anders, virker heller ikke dette giftermål troværdigt. Stadsarkivet i København påstod som sagt, at de har været gift, når det står på registerbladene. Den slags blev kontrolleret. Efter denne undersøgelse må der vist sættes spørgsmålstegn ved den påstand. Det virker faktisk som om, Cecilie næsten rutinemæssigt har anvendt metoden til at få en bolig.

Blad nummer 5 er oprettet d. 1. maj 1917 et år efter den sidste registrering sammen med Harald Oskar. Cecilie får et nyt blad, fordi hun igen bor alene. Hun er registreret som forladt hustru boende Ryesgade 92 5. sal. På den tilsvarende mandtalsliste er hun kun omtalt som hustru.

1. maj 1918 er der på registerbladet anført, at hun er udtrukket.

Blad nummer 6 er et registerblad for Hans Martin Christiansen, tjenestekarl, født 10. juni 1883 i Fuglede. Dækkende perioden 1903 til 1918. Cecilie er påført hans blad 1. maj 1918, hvor de bor Ryesgade 92 5. sal. Altså på Cecilies adresse frem til samme dato. De kan samtidig findes borgerligt viet d. 3. maj 1918. Altså på samme tidspunkt. Han anføres som portier. De opholder sig begge i København. Han har intet nuværende trossamfund, men har tidligere været med i folkekirken. Han er ungkarl og hun er ugift med efternavnet Christensen. Der er altså heller ikke her antydning af, at hun tidligere skulle have været gift med Anders eller Harald Oskar. Herefter kaldes Cecilie for Christiansen til efternavn og ikke med hendes fødenavn Christensen. Hans Martins blad indeholder en længere række noteringer. En del af adresserne er hoteller, hvor han formodentlig har arbejdet. Men han har også været en tur i Odense og i Berlin samt Amerika. Cecilies flytten sammen med ham på den for ham nye adresse, er den sidste indførelse på bladet. Som det fremgår af det efterfølgende, betyder manglende angivelser ikke, at de er flyttet fra byen eller til andre steder i byen for den sags skyld.

1. november 1918 ved mandtalstællingen bor de fortsat i Ryesgade 92 5. sal. Først var der skrevet: kan ikke træffes syg og så navnet Christiansen. Senere er med anden skrift formodentlig af politiet tilføjet: Hans Martin Christiansen født 10. juni 1883 i Holeby. Han var anført som portier. Cecilie Marie Christiansen født 30. juni 1891 (burde være 30. april) i Århus. Hun er anført som hustru. Deres fælles bopæl var ved tællingen 1. maj 1918 Colbjørnsensgade 20. Men det var reelt kun Hans Martins tidligere adresse.

I perioden frem til januar 1930 kan de findes boende sammen på denne adresse. Det bekræftes ved alle mandtalstællinger frem til maj 1923, hvor tællingerne ophører, og folkeregistret indføres. Det bekræftes også ved folketællingerne 1921, 1925 og 1930. Ved folketællingen 1940 bor de ikke længere i lejligheden. De har altså boet sammen i en periode på mindst 12 år og på samme adresse. Selv om de er flyttet, boede de nok også fortsat sammen. Cecilie er nu blevet 39 år. Det er gennemgående de samme oplysninger, der gives i alle tællingerne. Men der kommer dog supplerende oplysninger nu og da. Det drejer sig om følgende:

Det fremgår, at Cecilie er hendes kaldenavn og mandens er Martin. Cecilie anføres født i Århus og Brabrand. Det lader ikke til, at hun selv skelnede skarpt mellem de to steder. Fra november 1920 kaldes Martin for hotelfunktionær. I 1921 er det på adressen Badstuestræde 9-11. I 1930 er det på Hotel Skandinavien ved R. Larsen. Det præciseres, at de bor til venstre på 5. sal. 10. juni 1920, får Hans Martin lavet en troværdighedsattest hos politiet. Det er påført registerbladet som en note på bladets øverste del. Politiet kunne f.eks. attestere, at de ikke havde kendskab til noget ufordelagtigt

om personen. Cecilie kaldes hele vejen igennem for hustru eller husmor, så hun har formodentlig været hjemmegående husmor. De er begge danske statsborgere. Der var i 1930 hverken levende eller døde børn i ægteskabet. Hen gennem tællingerne får man indtryk af, at det fortrinsvis er arbejdere af forskellig slags, der bor i bygningen.

Sammenfatning

Hvilket indtryk har denne lange og minutiøse gennemgang af Cecilies historie så efterladt. Det skal der forsøges at lave et sammendrag af her.

Hun kommer fra et ganske andet miljø end Anders gør. Hun kommer fra en jævn arbejderfamilie, hvor der også er sket alvorlige sociale forandringer med flytning og tab af en moder.

Som 17-årig flytter hun i 1908 til København. Da har hun allerede været ude at tjene i Århus. Den første periode frem til maj 1912 er meget turbulent. Hun starter med en ansættelse på Det nye Missionshotel. Men det holder kun ganske kort, og allerede efter højst et par måneder bliver hendes vej rundt i København svær at følge. Hun flytter mange gange, og på de steder hun bor, bliver hun ikke længe. Indimellem kan man slet ikke se, hvor hun boede. Mindst én ansættelse som tjenestepige forlades før tid. Hun bor nok mest hos dem, hun arbejder ved. Når hun bor alene, ser det ud som om, at det er i byens mere undseelige kvarterer. I perioden fra sommeren 1910 til foråret 1911 er hun inde og ude af hospitalet 3 gange. Man kan ikke ud fra registerbladene se, hvorfor hun kommer på hospitalet. Men det fremgår af hendes sygejournaler fra hospitalerne. Hun er gennem et halvt år indlagt og gennemgår større operationer, hvor hun får livmoderen og æggestokke fjernet, og hun er et kort øjeblik død men genoplives. Derefter gennemgår hun en længere rekonvalescensperiode. Det har næppe været en god tid for hende. Alt har været ustabil, og det har været fysisk hårdt.

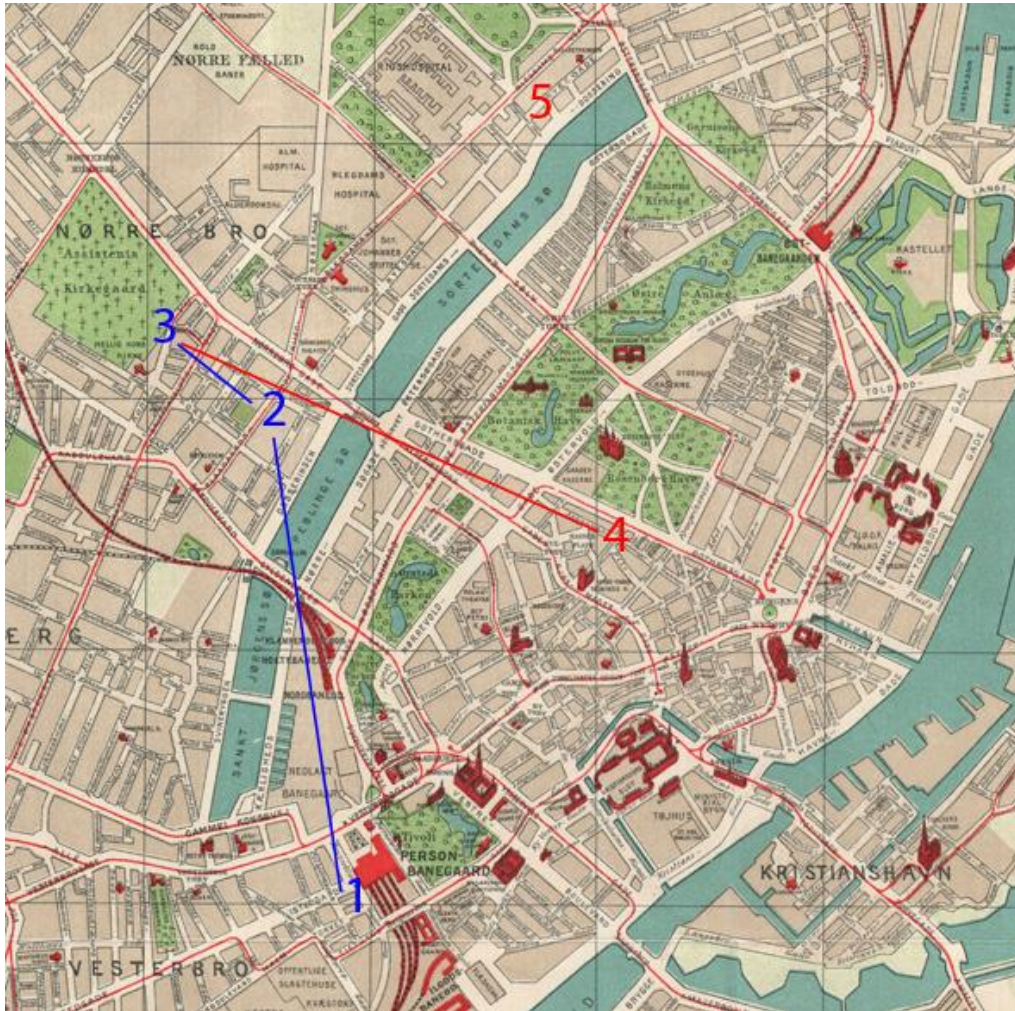
Som 21-årig i maj 1912, ser det ud til, at det begynder at gå bedre. Hun får et nyt registerblad hos politiet, bor for sig selv og kalder sig frisørinde. Det er formodentlig i denne periode, hun lærer Anders at kende, og fra senest maj 1913 til maj 1914 bor de sammen. De er noteret som ægtepar. Men det virker ikke troværdigt. Mon ikke det snarere har noget at gøre med at få adgang til boligen. Har hun mon fungeret som hans husholder, eller har hun også tjent penge til opholdet? Anders kan vel næppe have undgået at høre om, hvordan det stod til med hende for under et år før de flyttede sammen.

Da Anders får sin lærereksamen, ophører samarbejdet, og Cecilie kommer tilsyneladende ud i en ny turbulent periode strækkende sig fra maj 1914 til maj 1918. Hun er nu blevet 23 år. Her formår hun at flytte et par gange og kort have en plads i København, flytte kortvarigt tilbage til Århus, flytte tilbage til København og bo sammen med en ny mand, som hun også registreres gift med for at ende med at bo som en forladt hustru. Heller ikke dette giftermål virker dog troværdigt.

I maj 1918, hvor Cecilie er blevet 27 år, sker der et skift i hendes liv, da hun møder Martin og flytter sammen med ham. Han har tilsyneladende også levet et omskifteligt liv, uden at det behøver at have de samme negative undertoner, som ved Cecilies tilfælde. Men fra dette tidspunkt arbejder han mere regelmæssigt som hotelfunktionær. Hun bliver gift med ham i 1918, og denne gang kan det dokumenteres. De bor samme sted til et tidspunkt mellem 1930 og 1940. De får ingen børn. Da vi slipper Cecilie, hvor hun er på vej ind i 40-årsalderen, har hun haft en periode på hen mod 15 år med en mere stabil tilværelse. Hun er søgt i registret over døde i Danmark 1943-1969 uden at hun er fundet.

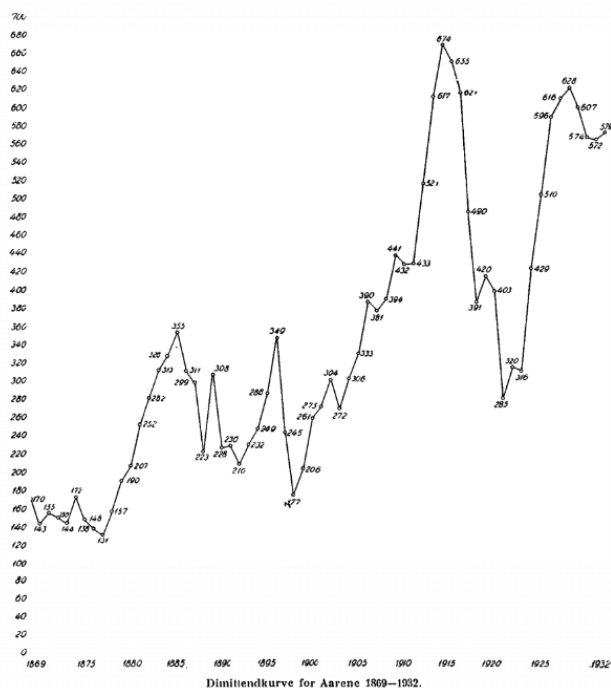
På det efterfølgende kort fra 1920 er med blå numre vist Anders' bopæle og flytninger og med rødt Cecilies sidste bopæl og flytning, inden hun flyttede sammen med Anders samt hendes sidste langvarige bopæl med Martin.

1. Colbjørnsensgade 29
2. Blågårdsgade 14
3. Kapelvej 21
4. Landemærket 17
5. Ryesgade 92

Tiden mellem lærereksamen og fast ansættelse

Færdiggørelsen af en længerevarende uddannelse markerer altid et skillepunkt i livet. Man er ung

Dimittendekurve for Aarene 1869—1932.

og skal ud på arbejdsmarkedet og bevise, at man kan klare sig selv. Det gjaldt selvfølgelig også for Anders. Hvordan kan han have oplevet sine fremtidsudsigter? På figuren kan man se, hvor mange lærere, der blev uddannet i perioden 1869 – 1932. Det ses, at antal dimittender svinger voldsomt og toppede i årene omkring 1915. Efter adskillige år med lærermangel, ændredes dette i årene frem mod 1. verdenskrig, hvor der blev tale om overproduktion med mere end 700 kandidater årligt. Det førte til arbejdsløshed, seminarielukninger og et efterfølgende kraftigt fald i antallet af nyuddannede. Så netop i de år, hvor Anders skulle ud på lærerarbejdsmarkedet, så det alt andet end lyst ud. Ligesom han var et eksempel på den strøm i tiden af unge fra bl.a. landbohjem, der så en vej til et liv som lærer, ligesådan blev han også et eksempel på, at det kunne være en

vej med forhindringer. Når dertil lægges, at hans eksamen ikke var alt for god, uanset at den var fra et seminarium med højere krav, så må han have gjort sig bekymringer om fremtiden.

På dette tidspunkt måtte nyuddannede lærere ofte tage til takke med kortere eller længere vikariater, inden de kunne gøre sig håb om en fast stilling. Ofte måtte man flytte rundt i landet, og lønnen var lav. Sådan gik det også Anders. Ved at trævle hans ansættelser op bagfra, er det lykkedes at lave en næsten fuldkommen liste over hans beskæftigelse fra denne periode. Det har kunnet lade sig gøre, fordi skoledirektionsarkiverne er relativt velbevarede. Skoledirektionen var mellemlæddet mellem sognekommunens skolekommission og amtet, og den havde det overordnede tilsyn med skoledriften i sognekommunerne. Da provsten var formand for skoledirektionen, findes arkivalierne i provstens arkiver. Hvis man er heldig, kan man finde indberetninger fra de lokale skolekommissioner, valg af lærere, undervisningsplaner og indretning af skolebygninger. For de relevante skoler i denne undersøgelse, er bevaringsgraden meget forskellig. Men som vi skal se, rakte det til at sætte handlingsforløbet sammen. Ansættelsesstederne er vist på det efterfølgende Danmarkskort.

Vikar i Lillerød

Umiddelbart efter sin eksamen får Anders ansættelse som vikar i Lillerød skole tæt ved Hillerød på Sjælland. Denne ansættelse kendes, fordi Anders vedlægger udtalelsen herfra ved senere ansøgninger. Der er ikke bevaret arkivalier i provstearkivet om hans ansættelse. Ligesom ved udtalelsen fra Sværdborg, får man et mere personligt indtryk af ham. Han har vikarieret i andenlærerembedet fra 1. juni 1914 til 30. september 1915. Det er et ganske langt vikariat, så en god udtalelse herfra er vigtig. Det må man sige, han får. Provsten skriver: "Han [Anders] har udført

sin gerning fuldt tilfredsstillende, har haft god orden i sin klasse og underviser forstandigt og med godt resultat. Som menneske er han beskeden og elskværdig. Jeg kan anbefale ham som et

menneske, der formentlig vil blive en flink [dygtig] lærer og vil bestræbe sig for at fylde sin plads i enhver henseende.”

Tidligere kendtes denne ansættelse kun fra familiefortællingen om billedet til højre. Anders ses siddende til venstre. Han skulle være nyuddannet og ansat et sted på Sjælland. Som en sidebemærkning kan det nævnes, at det så må være sådan Cecilie har kendt ham. Til højre for ham sidder hans søster Nina, som egentlig hed Nielsine. Men hun ville kaldes Nina. Da Anders var ugift, var Nina hos ham som husbestyrerinde. De tre i soldateruniform var alle nogenlunde jævnaldrende og alle soldater på Sjælland. De var desuden fra Vinkel. Bagerst til venstre står Anton Jensen, som var nabo til Nabegård. I midten står hans Broder Jens Peter, som på samme vis som Anders blev skolelærer og fik stilling i Mundbjerg. Han blev gift med Marie, som var en af de ældre søstre til Anders og Nina. Til højre står Mourits Tind, som var Anders' storebror, og som overtog Nabegård. Da de alle var på Sjælland, har de benyttet lejligheden til at mødes. Mest sandsynligt hos Anders. Men da billedet er en affotografering af originalen, er fotografoplysningen gået tabt. Så det var ikke muligt ad den vej at søge efter Anders' bopæl. Historien om billedet er fortalt af Karla Tind, som er en datter af Mourits Tind. Men som har levet relativt tæt på tidspunktet for begivenheden, så troværdigheden af historien er høj. Det bemærkes selvfølgelig, at Anders beskrives som ugift uden nogen antydning af, at han skulle have været gift før.

Vikar i Låstrup

I den næste ansøgning om et vikariat ved Låstrup skole fortæller Anders, at han fra han rejste fra Lillerød, havde arbejdet ved landvæsnet hjemme. Man kan ikke lade være med at bemærke, at han kalder det landvæsnet og ikke landbruget. Sprogbruget har åbenbart været forskelligt i hjemmet og i skolekredse. Han får stillingen i Låstrup og starter d. 22. juli 1916. Han har altså været hjemme i Nabe fra 30. september 1915 til d. 22. juli 1916. Hans tilstedeværelse dér bliver også registreret i folketællingen 1. februar 1916. Han figurerer på listen som en hel naturlig del af familien. Han anføres også her som ugift. Han har ingen indkomst, og han betaler heller ikke skat. Han er ansat i Låstrup frem til 8. oktober 1916. Årsagen til vikariatet var, at den fastansatte lærer blev indkaldt til sikringsstyrken i 2½ måned. I kildematerialet generelt kan man se, at ganske mange af de korte vikariater blev opslået af denne grund. Fremgangsmåden ved ansættelsen er i øvrigt værd at kaste et blik på. Læreren, der er blevet indkaldt, har tilsyneladende selv arrangeret vikaraftalen med Anders. Derefter sender Anders en formel ansøgning på de obligatoriske skemaer stilet til læreren, som så videresender denne til skoledirektionen med sognerådsformandens anbefalende påtegning. Provsten sender den tilbage med en kommentar om, at han intet har at indvende, men gør opmærksom på, at

det faktisk er skolekommissionen, der skal ansætte, så han skal også have en erklæring fra dem, om at de er indforstået. Det får han så. Provsten var tilsyneladende den eneste, der havde styr på den formelle sagsgang. Lønnen blev fastsat til 60 kr. månedlig. Udtalelsen fra Låstrup skole siger, at Anders har udført sin skolegerning til skolekommissionens fulde tilfredshed.

Vikar i Mundbjerg

Efter ansættelsen i Låstrup er der igen en periode fra 8. oktober 1916 til 4. februar 1917, hvor Anders er uden ansættelse. Denne gang forlyder der ikke noget om, at han har været hjemme i Nabe. Men det har han jo nok.

D. 4. februar 1917 bliver han ansat i endnu et vikariat. Denne gang som vikar i førstelærerembedet ved Mundbjerg skole i Sevel sogn. Ansættelsen varer til 4. april samme år, så her er også tale om et kort vikariat på to måneder. Men da vikariatet ikke har kunnet findes i arkiverne, kendes det kun fra udtalelsen efter ansættelsen, idet den var vedlagt en senere ansøgning. Med den korte tidsperiode kan der sagtens være tale om endnu en indkaldelse til sikringstyrkerne. Også her har Anders udført sin gerning på fuldt tilfredsstillende måde. Sognepræsten udtaler sig meget positiv om Anders som person: "... jeg kan bevidne, at han i hele sin færd og fremtræden gør et særdeles tiltalende indtryk." På denne tid forlangtes ofte, at ansøgeren skulle fremskaffe en attest, der bekræftede, at han ikke led af smittefarlig tuberkulose i lunger eller strubehoved. Sådant får Anders lavet d.27.2. Her omtales han som lærer ved Herup skole, Sevel sogn. Formodentlig er Mundbjerg og Herup den samme skole.

Vikar i Råby

Efter ansættelsen i Mundbjerg er der endnu engang en periode, hvor Anders er uden ansættelse. Denne gang fra 4. april til 27. juni 1917. Det vides heller ikke denne gang eksplicit, om han har været hjemme i Nabe.

D. 27. juni får han endnu et kort vikariat. Denne gang er det fordi andenlæreren ved Råby skole ved Randers har fået en øjenssygdom, som gør, at han ikke må undervise i en kortere periode. Stillingen har været opslået i "Folkeskolen", som er lærernes fagblad. Lønnen er denne gang 70 kr. om måneden. Det har åbenbart hastet, for Anders bliver ansat, før alle formaliteterne er på plads. Ansættelsen varer frem til formodentlig 1. august.

Vikar i Ådum

Fra ansættelsen i Råby søger han direkte videre til et vikariat ved Ådum skole. Skoledirektionens arkiv herfra er bevaret ganske intakt. Men Anders' ansøgning fandtes ikke i arkivet. Det kan muligvis skyldes, at han uforvarende blev genstand for en heftig debat forud for sin ansættelse – for han endte med at få stillingen. Det er tænkeligt, at ansøgningen skal findes et andet sted i administrationshierakiet. Ansættelsessagen er til gengæld godt belyst, og den er ganske spændende. Den gennemgås nu ret detaljeret, da den både siger noget generelt om tidens magtspil og om de vilkår Anders som ung ledig skolelærer var underkastet.

Vi har ikke starten af sagen i skolekommissionen. Men før d. 28. juli 1917 har den været behandlet dér. Det første kendskab til sagen fås gennem en notits fra denne dato noteret på genbrugspapir. Der er hverken angivet modtager eller afsender. De vidste jo godt selv, hvem de var, og papiret er ikke officielt, så det skulle ikke arkiveres. Det blev det så alligevel. Ud fra sammenhængen og skriften tolkes det sådan, at det er amtmand Haarløv, der skriver til provst Bolk, som er formand for skoledirektionen. Bolk bliver orienteret om, at der nok kommer en sag vedrørende besættelsen af vikarstillingen i Ådum, da præsten ikke vil anerkende valget af Anders, og nok vil give utilstrækkelige oplysninger om afstemningen i skolekommissionen ved blot at nævne, at der var

uenighed. Han ville så indstille sin egen kandidat. Der er lagt op til en sjælden indsigt i sagsgangen – både formelt og bagved kulisserne.

Kort efter, d. 3. august, skriver Haarløv til provsten ”underhånden”. Han orienterer om, at amtsrådsmedlem Nederby fra Ådum har været hos ham for at tale om ansættelsen og direktionens godkendelse af en vikar for læreren ved Ådum Hovedskole. Henvendelsen har udløst, at Haarløv har fået hans fuldmægtige Holger Jensen til at lave en notits om sagens hidtidige gang. Notitsen medsendes til orientering, da det oplyste, formentlig vil være af interesse allerede ved på sagens første stadium. Selve notitsen er ikke med i arkivet.

Dagen efter, d. 4. august, kommer den officielle henvendelse og indstilling fra skolekommissionen ved pastor Lauritzen. Han indleder med at gøre rede for vikariatet. Det er opslået, fordi lærer Frederiksen ved Kirkeby Skole i Ådum har fået bevilget et års kursusophold i København. Strækkende sig fra 1. september 1917 til 1. juli 1918. Skolekommissionen har bifaldet, at en anden lokal lærer klarer sommerskolen, hvor der ikke foregår meget. Vikariatet dækker så den resterende vinterskole med undervisning hver dag. Vinterskolen strækker sig fra 15. oktober til 1. maj.

Pastor Lauritzen anfører derefter, at kommissionen ved indstillingen ikke kunne blive enige om en fælles kandidat. Som skolens tilsynsmand ønskede han seminarist M. Nielsen fra Norup, og de andre to medlemmer ønskede seminarist A. Tind fra Viborgeggen. På den baggrund meddelte pastoren, at han ville bede skoledirektionen om at afgøre, hvem der skulle have pladsen. I brevets indledning beskriver han, hvorledes det nye cirkulære om stillingsbesættelse virker. Det er skolekommissionen, der antager vikarer og indsender sagen med anbefaling til skoledirektionens godkendelse. Skoledirektionen har ret til helt eller delvis at forkaste skolekommissionens indstilling. Det ved de jo nok godt i skoledirektionen. Han sætter altså sin lid til, at skoledirektionen vil forkaste flertallets indstilling.

Derefter begrundes han sin anbefaling af Nielsen. Han har en bedre eksamen og er særlig godt anbefalet. Han er ikke blot meget godt anbefalet fra Haslev Seminarium, men også særlig godt anbefalet af forhenværende biskop Sørensen i Århus, nu sognepræst i Norup, hvor Nielsen har været lærer på efterskolen og er vikar for førstelæreren. Om Anders skriver han blot, at han for sit vedkommende ikke godt kan anbefale ham efter det hele forhold. Og så tilføjer han, at han jo også skal have den ansatte til medarbejder i kirken. Her bliver niveauet for Anders' eksamen brugt mod ham. Det omtales heller ikke, at den er fra Realskoleseminariet med højere krav. Hans ualmindelig gode anbefalinger bliver heller ikke omtalt. Hvis man undersøger Haslev Seminarium, kan man se, at det er et Indre Missions seminarium, og bispem fra Århus har formodentlig også tilhørt missionen. Man begynder at ane den egentlige strid bag uenighederne.

Få dage efter, d. 8. august, at skoledirektionen har modtaget indstillingen fra skolekommissionen via præsten, sender provst Bolk på vegne af direktionen et brev til kommissionen med anmodning om at få fremsendt ansøgernes eksamensbeviser samt en erklæring fra de to øvrige medlemmer af kommissionen om grunden til, at de ønsker Anders. Provsten var jo advaret om, at han skulle være på vagt over for præstens argumentation, og han havde jo amtmandens i ånde i nakken.

D. 13. august svarer kommissionen på anmodningen. De to øvrige medlemmer, H. P. Pedersen og Niels Kr. Pedersen, ønsker lærer Tind, fordi de anser ham efter hans anbefalinger og personlige henvendelser, som den der vil lede skolen og forestå kirketjenesten i den ånd, de ønsker, hvorfor de anbefaler ham på det bedste. Præsten kommer med en længere tilføjelse til erklæringen. Han bemærker, at Niels Kr. Pedersen aldrig har set eller talt med Anders, ligesom denne indrømmer ikke at kende til de mænd, som har givet Anders anbefalinger. Han kan altså ikke vide i hvilken ånd, tjenesten vil blive ledet. Det andet medlem H. P. Pedersen har godt nok talt med Anders men kender heller ikke de mænd, der har anbefalet ham. De ved altså ikke hvilken ånd, Anders vil virke i. Med konkurrenten er det noget helt andet. Han er en troende mand, udgået fra Haslev Seminarium og anbefalet af biskop Sørensen samt omtalt fra flere sider som en god kristen og dygtig medarbejder i

kirkens og Guds riges sag. Dette er de to kommissionsmedlemmer imod. De viser ved deres handlinger og færd og navnlig H. P. Pedersen, at være modstandere af kristendommens sag, og derfor vil de have en mand, som ligesom den nuværende lærer, kan lede det i deres ånd. Og når de taler om tjenesten i kirken, lyder det lidt underligt, thi i kirken ser han dem så at sige næsten aldrig. Hvis han skal have Anders, ser han sig nødsaget til at adskille kortjeren og kirkesangen, så at der indsættes en anden til at udføre kortjeren og forestå messefaldstjenesten. Nu er det blevet åbenbart, hvad det hele drejer sig om. Der er tydeligvis i sognet en strid mellem præstens ortodokse udlægning af Indre Mission på den ene side og de øvrige aktører med læreren og skolekommissionen på den anden side.

D. 21. august skriver provst Bolk til de to medlemmer af direktionen, amtsråd Haarløv og A. B. Clausager. Begge tituleres højvelbårne og som Ridder af Dannebrog, så sagen er endt på højt plan. Han forsøger at balancere mellem parterne. Han ønsker nok ikke at stikke næsen alt for langt frem over for sine overordnede. Men egentlig bakker han præsten op. Skrivelsen er bilagt sagens akter, og han henviser til, at Nielsen er bedre kvalificeret end Anders, da han eksamensbevis er bedst. Så hvis skoledirektionen kan godkende mindretallets indstilling af Nielsen, er han stemt for ham. I øvrigt mener han, at det er uheldigt, at amtsrådsmedlem Nederby har blandet sig i sagen, da den jo egentlig ikke vedkommer ham. Han kommer også ind på reglerne bag beslutningen, idet han henviser til en skrivelse fra amtsfuldmægtig Larsen samt en samtale med ham, og så må han konstatere, at så gælder nok flertallets beslutning, og direktionen har kun at godkende de af flertallet indstillede. Alligevel vover han sig til at stille spørgsmålet, at hvis direktionen har myndighed til at godkende mindretallets kandidat Nielsen, må han bestemt holde på ham. På brevet er noteret et svar på kompetencespørgsmålet, som lyder, at direktionen højst kan forlange en ny indstilling, hvis den ikke kan godkende flertallets indstilling. Men så kan den heller ikke godkende mindretallets indstilling. Det blev i øvrigt heller ikke relevant, da direktionen godt kunne godkende flertallets indstilling.

D. 23. og 24. august afgiver de to medlemmer i direktionen en skriftlig udtalelse til fordel for Anders. Haarløv konstaterer blot, at direktionen ikke er i stand til – imod skolekommissionens flertal – at godkende den af mindretallet foreslåede. Så han stemmer for, at Anders godkendes som vikar. Det andet medlem, A. B. Clausager kommer med en interessant vurdering, hvor han vender præstens argumentation på hovedet: ”Det synes at fremgå af Pastor Lauritzens bemærkninger, at lærer Tinds anskuelser falder sammen med den nuværende læreres. Jeg synes derfor at han må være en heldig stedfortræder; afvigende undervisning vil let fremkalde skævt forhold mellem børnene og lærer, når han vender tilbage.”. Han stemmer derfor for, at Anders antages som vikar. Så er sagen afgjort.

Det er præstens opgave at give Anders besked om afgørelsen i sagen. Men allerede d. 20. august har han sendt et uofficielt brev til Anders, idet han har modtaget et brev fra Anders, hvor han formodentlig har rykket for et svar. Præsten svarer, at der endnu ikke foreligger et resultat, og det er jo rigtig nok. Men mere interessant er de øvrige beskeder i brevet. De fortjener et større citat. Præsten skriver: ”Striden står for øjeblikket mellem Dem og en anden, som har en stor eksamen og særligt godt anbefalet af kendte mænd, og striden er bleven mere bekendt end vel er, og det vil vist blive lidt vanskelige forhold at arbejde under, hvem det end bliver. Jeg syntes, det var ret at meddele Dem det, forinden de kom, da det jo ikke er rart for en ung lærer at komme ind i sådanne forhold hverken i tiden eller siden, når han skal søge lærerstilling andet steds.” Det er jo en slet skjult trussel om Anders' eventuelle fremtidige arbejdsforhold. Han skal nok heller ikke forvente sig en god udtalelse, hvis han skulle få stillingen. Så – hvad med at trække din ansøgning - kan man læse. Dette brev er ikke fra sagens arkiv. Anders har gemt det, og det er nu havnet hos barnebarnet Ingolf. Brevets konvolut er også bevaret, og det giver os en sidegevinst i sporingen af, hvor Anders befandt sig. Det er sendt d. 21.8. 1917 til lærer Anders Tind, Råby Skole pr. Dalbyover. Der hvor

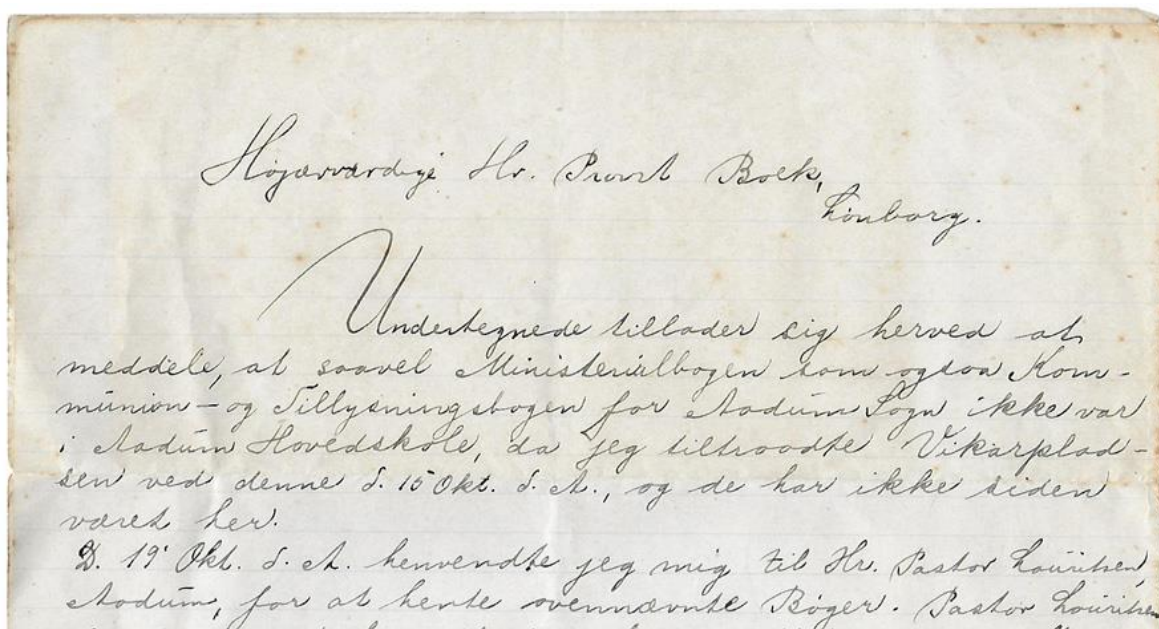
han havde sendt ansøgningen fra. Dagen efter bliver det omadresseret til Anders i Vinkel pr. Viborg. På dette tidspunkt er han altså tilbage i hjemmet i Nabe endnu engang efter vikariatet i Råby.

I et på samme måde bevaret privat brev af 5. september fra skolekommissionsmedlemmet H. P. Pedersen til Anders kan man se, at præsten endnu ikke har meddelt Anders, at han har fået stillingen. Pedersen skriver som et svar på et brev fra Anders, hvoraf fremgår, at han endnu ikke har fået meddelelse om pladsen. Han har også refereret til brevet fra præsten, som er omtalt ovenfor. Pedersen har gennem amtsrådsmedlem Jens Nederby fået at vide, at Anders allerede for nogen tid siden fik stillingen. Og så konstaterer han tørt, at når præsten endnu ikke har givet Anders meddelelse herom, så står det i god samklang med hans skrivelse til Anders. Præsten ønsker fremdeles at trække sagen i langdrag. Han slutter med et tillykke med pladen.

Den sidste del af forløbet tyder på, at Anders' ansøgning og papirer sandsynligvis kan findes i amtsrådets arkiver. Men det er ikke forsøgt gjort. Vi har derfor heller ikke den formelle afslutning med besked om hans ansættelse. Men af brevkladden fra Anders omtalt nedenfor, kan man se, at han er startet i jobbet d. 15. oktober. Det vil sige, at han fik vinterlærerdelen af vikariatet, som omtalt tidligere. Han optræder også på normal vis i skoleplanen indsendt til direktoratet for året 1917.

Hvordan det gik med forholdet til præsten medens han var lærer i Ådum, har vi kun kendskab til fra en kladde til et klagebrev fra Anders over præsten samt endnu et brev sendt til Anders fra præsten lige før han stopper med vikariatet. Begge disse findes hos Ingolf. En udtalelse vedlagt ansøgningerne til de to næste ansættelser er ikke fundet, da disse ansøgninger i det hele taget ikke var at finde i arkiverne.

Det vides ikke, om brevet svarende til kladden til klageskriftet rent faktisk er sendt. Det fandtes ikke i skoledirektionens arkiv. Men den kan sagtens ligge et andet sted i provstens eller bispens arkiv. Under alle omstændigheder giver indholdet et klart billede af Anders' opfattelse af forholdene. Brevkladdens indledning er vist her.

Højværdige Hr. Provst Boels,
Viborg.

Underkægnede tillader sig herved at meddele, at saavel Ministerialbogen som ogsaa Kommunion- og Tillysningsbogen for Ådum Sogn ikke var i Ådum Hovedskole, da jeg tilkroodte Vikarpladsen ved denne d. 15 Okt. s. A., og de har ikke siden været her.

D. 19 Okt. s. A. henvendte jeg mig til Hr. Pastor Lauritsen Ådum, for at hente ovennævnte Bøger. Pastor Lauritsen

De klagepunkter, Anders anfører, er ganske alvorlige, og han betegner dem direkte som ulovlige i henhold til lovgivningen om den danske folkeskole. Ligesom han med klagen ikke vil holdes ansvarlig for ulovlighederne. Ministerialbogen og tillysningsbogen for Ådum sogn befandt sig ikke

på hovedskolen, da Anders tiltrådte, og han havde heller ikke fået dem udleveret senere. Kladden er ikke dateret. Men den er skrevet efter 3. november. Præsten holder i det hele taget Anders ude af de kirkelige handlinger, og han henviser ovenikøbet menigheden til læreren i nabolandsbyen ved en fraværperiode. Hans svar til Anders' forespørgsler er altid enten undvigende eller direkte nedladende og misvisende.

Det sidste brev fra præsten er fra d. 29. april, hvilket er lige før Anders stopper på skolen. Præsten meddeler ultrakort, at kontraminiertalbogen er bragt hen på skoles kontor, hvilket Anders bedes meddele hans eftermand. Han har altså holdt bogen tilbage i hele Anders' ansættelsesperiode, og provsten har tilsyneladende ikke grebet ind, på trods af, at det er helt tydeligt, at præsten ikke overholdt helt elementære regler.

Det må have været en ganske anstrengende tid for Anders, og det kunne være interessant at se hans udtalelse fra præsten, som jo var hans foresatte. Det eneste lille indblik vi får er fra den årlige skoleindberetning fra 1917 under det felt i skemaet, hvor der står: "Skolekommissionens skøn og bemærkninger om undervisningens standpunkt og børnenes fremgang i de enkelte klasser". Her får han karakteren g+. Gad vide, om det også har været til debat i skolekommissionen.

Ansættelse i Lyne

Den næste ansættelse, vi kender til, er ved Lyne skole. I Dansk Skolestat fra 1934, der indeholder en omtale af alle lærere, der fungerede det år, finder vi også Anders, der på det tidspunkt for længst havde fået sin faste stilling i Tim. Her oplyses det også, at han havde taget sin eksamen på D.D.R.S. Sem. i 1914. Det står, som omtalt tidligere, for Den Danske Realskoles Seminarium. Men vi får også at vide, at han var lærer ved Lyne Skole i 1920. Det førte til muligheden for at finde ham der i folketællingen fra 1921. Her betegnes han som andenlærer og ugift. Han har taget bopæl i kommunen i 1919. Han bor samme sted som førstelæreren og dennes familie. Der bor også en lærerinde, som er ansat året efter ham. Man kan ikke se, om det er på skolen. Men det er det nok. I oktober 1922, efter han er blevet fastansat i Tim, får han lavet et såkaldt tjenestealderskema, der anvendes ved pensionsberegninger. Her fastsættes ancienniteten fra 1. november 1919 som førstelærer på landet. Det vil sige, at han har fået godkendt tiden i Lyne som værende pensionsberettiget. Men er han først startet i november? Det vides ikke. Der kan ikke redegøres for tiden efter Ådum og frem til 1. november 1919. Men da vinterlærerperioden starter midt i oktober, og da han er anført i undervisningsplanen dette år, er han nok startet før. Kan det tænkes, at han først har været vikar? Han har formodentlig også været endnu en tur i Nabe inden ansættelsen i Lyne. Han er med i de årlige indberetninger for skolevæsnet for både 1919 og 1920, og han må også have været der i 1921. Men det blev ikke undersøgt. Han er anført som andenlærer og tituleret vinterlærer. Da skolen også har to lærerinder, underviser han kun de ældste elever. Skolen er en traditionel vestjysk landsbyskole med kun lidt undervisning om sommeren og undervisning hver dag om vinteren. I 1919 har eleverne mange sygedage, og nogle skoledage mangler helt for anden og tredje klasse på grund af den spanske syge. Så den fik de også at mærke her. Langt om længe har Anders afsluttet sin periode med løse og korte vikarstillinger. Men andenlærer er ikke det samme som førstelærer. Trods alt må Anders efter den lange periode med løse, korte og usikre beskæftigelser have følt, at fremtidsudsigterne så lysere ud.

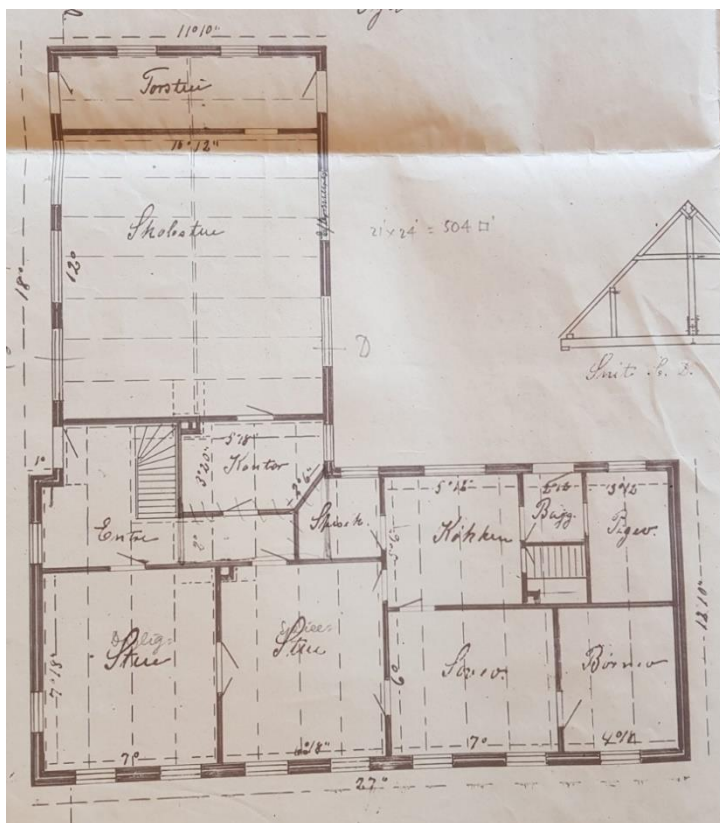
Fast ansættelse i Tim og ægteskab

På næsten samme tid som Cecilie slår sig til ro og bliver gift i København, bliver Anders ansat som førstelærer i Tim og ligeledes gift. Men den samtidighed har de selvfølgelig ikke selv kendt noget til.

Som der står i den såkaldte kaldelse fra Ribebispen, er den hidtilværende lærer i Lyne A. Andersen Tind kaldet til førstelærer ved Tim Kirkebyskole fra den 1. juni 1922 med forpligtelse til at tiltræde embedet senest d. 14. juni.

Den 9. august 1921 var Anders blevet gift med Hermanda Petrea Hermansen fra Skamstrup i Øse sogn. hun er født d. 6. januar 1892 som datter af gårdmand Anders Gjøde Hermansen og hustru Else født Pedersen. Øse ligger nordøst for Varde og ikke så langt fra Lyne. Ved ægteskabet betegnes Anders som andenlærer i Lyne. Han anføres også her som ungkarl. Med et fast embede har han kunnet gifte sig. På bryllupsbilledet nedenfor ses brudeparret i midten. Hendes familie er til venstre og Anders' til højre. Med forældrene tættest på. Bagerst til højre ses Jens Peter Jensen ved siden af Anders' søster Marie. Det var dem, der boede i Mundbjerg. Foran dem de to andre søstre Nina og Jenny. Jenny sidder på gulvet. Broderen Mourits er ikke med. Bag ved forældrene står Karen og ved siden af hende hendes mand Søren Hylleberg.

Udover en ny stilling og hustru får han også en helt ny skolebygning at undervise i året efter sin ansættelse. Planlægningen af den nye bygning er allerede i gang før hans ansættelse, så det første år har han sammen med Hermanda kunnet planlægge livet i den fremtidige bolig, som der er vist en plantegning af her. Lærerboligen er nederst på tegningen, og i sidefløjen øverst er den nye skolestue for ældste klasse, som Anders skulle undervise. Den nye bygning byggedes ved siden af den gamle skole, hvor den pensionerede lærer blev boende. Der var der også 2 skolestuer samt tørve- og vaskehus. Der var også en selvstændig bygning med gymnastiksalen, og lærerinden havde sin egen bolig ved siden af. Det blev et helt lille skolekompleks.

Anders bliver desuden ansat kort efter, at ældre aflønningsformer er under afskaffelse. Tidligere blev læreren udover med et pengebeløb i form af regulær løn, også aflønnet med såkaldte højtidsoffre

samt offer og accidenser. Det var beløb, som beboerne i skoledistriktet fast betalte ved bestemte højtider samt ved barkedåb, begravelser med mere. Der fandt derfor en såkaldt afkortning af lærerlønnen sted. Denne gamle og i tiden uhensigtsmæssige ordning, blev i 1910-erne afskaffet. I Tim sogn skete det i 1916. Lærerlønnen blev tilsvarende forhøjet. En anden gammel aflønningsform var, at der til lærerembedet hørte en jordlod, hvor læreren kunne drive et lille landbrug. Også denne ordning afskaffedes omkring dette tidspunkt. Ofte ved lærerskift. Da Anders afløser en gammel lærer, der går på pension, sker ændringen i forbindelse med hans tiltræden. Selv om han er landsbyskolelærer, er det af den nye type som funktionær med lønindtægt og pension samt undervisningslokaler, der er godkendt af ministeriet.

Vi kan passende afslutte hans nyansættelse med et udsnit af rapporten fra hans første visitation af provsten i april 1923: Førstelæreren underviser ældste klasse. Han gennemgår stilfærdigt og med en vis inderlighed bibelhistorien med børnene, og han har dem rigtig godt med – han lover i det hele godt for fremtiden. Og fremtiden ser også ud til at love godt for Anders.

TIM KOMMUNE.

TIM KIRKEBYSKOLE, OPFØRT 1922.

Tind, Anders Andersen, Førstelærer; f. 06. Febr. 1891 i Vinkel v. Viborg; Søn af Grd. M. T. og Hustru Jensine, f. Jensen; gift 9. Aug 1921 m. Hermanda, f. Hermanssen, f. 6. Jan. 1892 i Øse Sogn, D. D. R. S. Sem. 1914; 1920 Lærer Lyne Skole; 1921 Førstelærer Tim Kirkebysskole.

Jensen, Berta, Frk., Pogelærerinde; f. 28. Nov. 1908 i Ulfborg; Datter af Træhandler Gravers J. og Hustru Mariane, f. Nørgaard Berthelsen. Silkeborg Sem. 1931; 1931 Pogelærerinde Tim Kirkebysskole.

Som sagt kan man se omtalen af ham i Dansk Skolestat fra 1935. Den er vist her, hvor man kan se ham som en moden mand i starten af 40-årene. På Skolestatens tidspunkt arbejder han sammen med poge lærerinde Berta Jensen. Så hun tager sig af de små klasser. Han bliver i Tim resten af sit arbejdsliv, som først slutter i 1958.

Også omtrent på samme tid, som vi forlod Cecilie, forlader vi Anders. Det endte altså med, at Anders blev gift med en gårdmandsdatter fra Vestjylland og ikke en arbejder fra storbyen. Han vendte også tilbage til landsbymiljøet i stedet for at søge til byernes mellem- og realskoler, som hans uddannelse ellers var rettet mod.

Efter at den oprindelige tekst til undersøgelsen var færdig, kom der nogle ekstra kilder for dagen, som nu skal inddrages med nogle justeringer og tilføjelser til følge. Først og fremmest viste det sig, at der iblandt efterkommerne til Anders og Hermanda var bevaret en stor stak breve, som Hermanda havde skrevet til Anders i deres forlovelsesperiode. Desværre var svarbrevene fra Anders ikke bevaret. Den efterfølgende analyse af brevene er baseret på Ingolfs bearbejdning af dem, da familien ikke har ønsket, at brevene kom længere end til familiemedlemmerne. Han har gennemgået dem med hensyn til relevante udsnit for denne historie. Så det er i de fleste tilfælde hans fremfundne eksempler og konklusioner, der går igen i eller er grundlag for den efterfølgende tekst. Indholdet er derved også blevet punktopdelt og er ikke i en kronologisk bearbejdet sammenhæng.

Der er i alt 97 breve. Eller rettere sagt konvolutter. Nogle få konvolutter var uden breve, så de er forsvundet på den ene

eller anden måde. Det er også muligt, at både konvolut og brev i andre tilfælde kan være forsvundet. Efterfølgende er lavet en skematisk opstilling af brevene tidsmæssigt i det skema, som vises nedenfor. De angivne datoer i skemaet er datostemplet på konvolutten. Men den stemmer godt overens med datoen for brevet. Kopi af konvolutterne er videregivet til og behandlet af mig. Man kan se afsenderstedets stempel på forsiden og for det meste et modtagerstempel på bagsiden. Der er som regel et døgn mellem disse, men også flere steder samme dag. Ofte er brevene skrevet aftenen før, de blev sendt. Så datoen for brevene bør retteligen rykkes et døgn frem i mange tilfælde. Men det har nu ingen betydning for brugen af dem i denne sammenhæng.

Med rødt er angivet, hvor brevenes datoer og adresser ikke stemmer overens med ansættelsesperioden som angivet i undersøgelsesteksten.

Ansættelser/opholdssteder	Varighed	Breve
Lillerød 1. juni 1914 – 30. september 1915	16 mdr.	
Nabe 30. september 1915 – 22. juli 1916	10 mdr.	

Låstrup 22. juli 1916 – 8. oktober 1916	2 mdr.	
Nabe 8. oktober 1916 – 4. februar 1917	4 mdr.	
Mundbjerg 4. februar 1917 – 4. april 1917	2 mdr.	
Nabe 4. april 1917 – 27. juni 1917	3 mdr.	21/3, 27/3, 16/5, 21/5, 6/6, 15/6, 16/6, 20/6,
Råby 27. juni 1917 – 1. august 1917	1 md.	30/6, 5/7, 10/7, 17/7, 24/7, 27/7, 5/9, 10/9, 15/9, 9/10,
Nabe 1. august 1917 – 15. oktober 1917	2½ mdr.	1/8, 4/8, 10/8, 15/8, 24/8 15/11,
Ådum 15. oktober 1917 – 1. maj 1918	6½ mdr.	1917: 5/9, 27/9, 18/10, 6/11, 15/11, 26/11, 16/12, 1918: 6/3, 11/3, 14/3, 9/4, 1918: 15/1, 22/1, 31/1, 6/2, 13/2, 18/2, 2/4, 14/4,
Nabe 1. maj 1918 – 1. november 1919	6 mdr.	1918: 5/12, 1919: 4/3, 18/3, 30/3, 4/4, 10/4, 12/4, 9/5, 13/5, 28/5, 4/6, 10/6, 12/6 (til mejeriet), 22/6, 24/6 (til mejeriet), 15/7 (til mejeriet), 22/7, 31/7, 5/8, 4/8, 12/8, 14/8, 22/8, 23/8, 5/9, 11/9, 17/9, 26/9, 28/9, 29/9, 6/10, 14/10, 19/10, 22/11, 5/12, 13/12, 20/12, 25/12, 1919: 21/2, 20/4, 24/4, 25/4, 2/5, 16/5, 25/8, 11/9, 3/10
Lyne 1. november 1919 – 1. juni 1922	2 år 5 mdr.	1919: 14/10 (omadresseret fra Nabe), 1920: 2/3,
Tim 1. juni 1922 -		

Som man kan se, så er brevene skrevet i perioden marts 1917 til marts 1920. De er sendt dels til Anders, på de steder, hvor han var vikar og dels til hjemmet i Nabe, hvor han var mellem vikariatene. Der var oprindelig tvivl om, hvorvidt Anders var i Nabe, når han ikke havde et vikariat. Det ses ud fra skemaet tydeligt, at det var han. Af brevenes indhold får man også i udpluk lidt at vide om hans liv hjemme. I det store hele bekræftes tidspunkterne for vikariatene og i Nabe af brevvekslingen med mindre tidsforskydninger enkelte steder. F.eks. ser det ud til, at vikariatet i Råby har været lidt længere end tidligere angivet. Men på den anden side begynder brevene at blive sendt til Nabe før de sidste breve til Råby er sendt. Hvordan det hænger sammen, er ikke til at forklare. Har Anders haft et lille eftervikariat efter at have været hjemme i Nabe i august? Som vi har set tidligere, så blev pastor Lauritzens brev til Anders i Råby fra d. 21.8.1917 omadresseret til Nabe. Det stemmer overens med Hermandas breve i August. Så brevene fra september ser tidsmæssigt lidt mærkelige ud.

Ud over bekræftelsen af ansættelsesperioderne og af, at Anders har været hjemme i Vinkel mellem ansættelserne, kommer der adskilligt flere oplysninger frem om forskellige forhold. Det drejer sig om følgende i noget tilfældig rækkefølge og uden at gå i dybden med de nye oplysninger. Egentlig burde flere af oplysningerne være skrevet ind i hovedteksten, men det ville redaktionelt være ret krævende, så det er valgt at hæfte dem på her efterfølgende:

- De to må have mødt hinanden i Mundbjerg, hvor de begge havde familie at besøge, og hvor Anders fik et vikariat. Som Hermanda skriver i et brev fra 18. marts 1918, så var det et år siden, Anders første gang trykkede hende ind til sig. De har altså mødt hinanden senest i marts 1917, hvor Anders var ansat i Mundbjerg. Relationerne til Mundbjerg var flere. Jens

- Peder Jensen, som var med på billedet som soldat vist på side 33, og som var med til deres bryllup, var blevet ansat som lærer på skolen. Han var omtrent samtidig blevet gift med Anders' søster Marie. Samtidig var Else Hermansen, som var storesøster til Hermanda ansat som lærerinde på skolen. Forbindelserne har nok også været med til at skaffe Anders vikariatet i første omgang.
- De to var forlovet i lang tid. De blev ifølge et af brevene forlovet på Anders' mors fødselsdag. D. 1. juni 1917.
 - I et brev skriver Hermanda, at hun ikke bryder sig om praleri. Anders har åbenbart udtrykt, at Nabegård var sognets store gård. Hermanda fortæller så, at deres gård også er en af de største i hendes hjem sogn. Gårdmandsmiljøet hørte til i sognenes øverste ende. I brevet d. 5.8.19 får vi et indblik i snakken om generationsskiftet på Nabegård. Mikkeltind er ved at komme i en alder, hvor Hermanda mener, at han nok gerne kunne tåle at være mere fri. Han var 60 år, hvilket på den tid betragtedes som ældre end, man ville gøre i dag. Snakken er formodentlig også udsprunget af, at Anders har gået hjemme og arbejdet på gården uden betaling, når han ikke havde vikariat. Hermanda understreger kraftigt, at hun altid har sagt til både Anders' moder og søster Nielsine kaldet Nina, at hun mente, at det ville være dumt at sælge gården, som det åbenbart også havde været på tale. Det ville være mest rimeligt, at Mourits fik gården. Ikke mindst fordi Anders' fader havde bekostet Anders' uddannelse til lærer. Og det var jo lærer, Anders skulle være. I brevet fra d. 23.8. 19 kan man se, at Hermanda hjemme hos hendes forældre har diskuteret den pris, som Mourits skulle give for at overtage gården. Den var for lav. Hun referer til, at både Anders og alle syntes det. Men i øvrigt vil hun nødig have hendes familie blandet ind i Tindfamiliens private sager. (Gården overdrages til Mourits i 1920. Men han får først skøde i 1930). I brev af 4.8.17. fremgår det, at hun har hørt, at Mourits ikke skal have gården. men at han snart skal giftes. (Han blev gift 26. marts 1918).
 - Brev fra d. 27.3.17. Anders har været i Viborg for at få taget et billede. Så kan det vel ikke vare så længe, inden Hermanda kan få et. Det savner hun meget.
 - I brev fra 26.11.17 Hermanda har været på besøg i Mundbjerg. Hun ville gerne have haft, at Anders også var der.
 - Af brevet fra 12.6.19 fremgår det, at Anders i sommeren 1919 er ansat på mejeriet i Vinkel som undermejerist. Ud fra konvolutterne ser det ud til at være i juni og juli. Han har åbenbart boet på mejeriet, da brevene er adresseret dertil. Hermanda kommenterer, at han får en god løn på mejeriet. Men at det jo ikke varer ved. Hun kommenterer også, at han skal tidligt op om morgenen. I det samme brev nævnes, at en person, hvis navn vanskelig kan læses, er rejst (noget i retning af Kausbrus). Så hun spørger til, hvordan Mikkeltind klarer det. Nu må Ninna og Jenny nok ud at bestille lidt. Det var åbenbart de hjemmeboende af børnene. Her forklarer hun, at når Mikkeltind ikke beder ham om at komme hjem på gården, så skal han holde fast på mejeriet, som det er. Er den rejste person mon en særlig dygtig karl?
 - I brev af 26.9.19 kommenteres, at hun vil komme til Nabe og se, hvor fint de har fået det. (Avlsbygningerne blev ombygget af Mikkeltind.). Hun kommenterer, at arbejdslønningerne er steget meget, så byggeri er blevet dyrt.
 - Man kan bemærke, at hun konsekvent staver efternavnet med h. Altså Thind. Ligesom det blev stavet på to af mandtalslisterne fra København. Hun kalder ofte sig selv for Manda.
 - I brev af 30.3.19 ses, at der skal købes en gave til Mourits. Anders skal ikke betale for hende. I samme brev kan man se, at der er ansat en Laurits på Nabegård, som man er utilfreds med. Hermanda anbefaler, de skal beholde ham tiden ud, og ikke snakke om ham til andre uvedkommende.

- Man kan fornemme, at hun især snakker med Anders' søster Nina i Nabe. Hun er 23 i 1919, Hermanda er da 27, så de er næsten jævnaldrende.
- I brev fra 10.6.19 omtales, at deres forlovelse nu er kendt i Mundbjerg, så den må have været hemmeligholdt indtil da. I brev af 11.3.18 siger hun, at det er deres forlovelsesdag i morgen – altså d. 12. marts. I brev fra 12.4.17 omtaler hun forlovelsesringene. Der skal stå 12.3 i ringene. Det har Anders tilsyneladende bekræftet i et brev, han har givet hende med hjem, da hun var i Mundbjerg. De må altså være blevet forlovet d. 12.3.17. Som bemærket ovenfor, så hed det sig ellers, at de blev forlovet på Anders' mors fødselsdag d. 1. juni 1918. Begge dele kan jo ikke være rigtig.
- I brev af 18.10.17 fremgår det, at hun synes, at Anders skriver for sjældent. Men det hjælper, at han nu ikke er længere væk end i Ådum. Det betyder også, at de kan mødes oftere.
- I brev af 18.10.17 kommenterer hun, at Anders er glad for sin nye plads i Ådum. Der er folk, der passer godt for ham. Dagligdagen må altså være gået udmærket på trods af forholdet til præsten, og han havde jo også betydningsfulde folk i ryggen.
- Brev af 20.3.18. Hermanda omtaler en rejse til Viborg (Nabe) med sine forældre, som de snart skal på. I brev af 21.11.17 omtales, at Anders' forældre kommer ned til Hermandas familie.
- Brev af 4.6.18. Hun skal på besøg i Mundbjerg. Hun afventer svar fra Anders, om han vil med den dag.
- Brev af 3.10.19. Hun ønsker Anders til lykke med pladsen i Lyne
- Brev af 3.10.19. Hermanda diskuterer seriøst, om de skal søge til Sønderjylland. Anders kan få en stilling der. Lønningerne skulle være meget større der. Hun er nervøs for, at de ikke kan få føden deroppe (må være i Lyne).
- I brev af 5.12.18 nævner hun, at Anders er blevet vikar, og at han har sådanne små nutter, som fortæller alt, hvad de ved. Men hvad er det for et vikariat? Han er jo netop i en længere periode hjemme i Nabe. I brev af 16.5.19. siger hun også, at Anders vil være vikar en lille tur. Det passer heller ikke med noget. Men det er da også godt nok, tilføjer hun. Bedre end at gå derhjemme og slide på gården. Hun nævner også, at hun ikke mer er så begejstret for at blive lærerkone, som hun var i førstningen. Men det skal Anders nu ikke tage sig af.
- I brev af 17.7.17. omtaler hun, at hun glæder sig over, hvis Anders får en plads ved Tarm. Det er så tæt på hende, så de kan ses mere. Det er skrevet, medens han er i Råby, så det må være ansøgningen til vikariatet i Ådum, hun henviser til. 1.8.17 spørger hun til, om han har fået pladsen. 10.7.17 spørger hun også om pladsen. Det ville være svært heldigt, om han kunne få plads med det samme. Det må være i Ådum lige efter Råby.
- 2.5.19. Hun er uden tænder.
- 13.12.18. De skriver sammen om den spanske syge. Det har været slemt i Varde, og den er ved at tage til i Vinkelområdet.
- 14.8.18. Hun ser frem til, at Anders engang får embede, og de bliver gift og sådan noget. Så skal de have en lille gård eller ejendom, hvad det nu kan beløbe sig til, for de kan vist ikke rigtig begå sig med de lærerlønninger, som de stiller op med. Hun synes næsten, det er sært, de vil byde nogen en sådan løn, som nu den i Vesterbæk til 900 kr. Det er da nærmest vanvittig.

Afslutning

Anders er hoppet ud af nutiden og over i historien. Hvad han har kunnet fortælle os om sig selv over en kop kaffe en stille eftermiddag, skal vi bruge lang tid på at rekonstruere ud fra mange og

spredte data. Og så er det endda kun de konkrete begivenheder i hans liv, der træder frem. Hvad han har tænkt og ment, kan man kun lige ane en flig af.

På det overordnede plan har hans livsforløb ikke adskilt sig væsentlig fra de ganske mange andre, der gik gennem samme forløb på vejen fra et landbrugshjem til en lang lærergerning. Han starter i landsbyskolen, tager en forberedende eksamen, går på seminariet, får vikariater og ender på ny i landsbyskolen i en fast stilling. Men der er variationer i den slagne vej i en tid præget af ændringer i undervisningssektoren. Han går alle syv klasser igennem i Vinkel skole, inden han kommer på en af de nye realskoler, som ikke engang har eksamensret endnu. Så det må han tage på en anden realskole. Han tager helt til Vordingborg for at komme på seminariet, hvor han afbryder undervisningen for et længere vikariat på en landsbyskole i oplandet. Men han afslutter 1. del af lærereksamen i Vordingborg. Det ender med, at han tager til København for at afslutte en lærereksamen på et af tidens fagligt stærkeste seminarier. Selv om det ikke går alt for godt, så fuldfører han. Hvorefter han på grund af det uheldige tidspunkt, han bliver færdig på, må igennem nogle år med usikkerhed i beskæftigelsen for til sidst at få et fast førstelærerjob. Undervejs får vi kendskab til hans specielle boligsituation i København, hvor han bor sammen med Cecilie.

Som altid så åbner indsigt ud i nye og flere spørgsmål. Der er huller i beskrivelsen af livsforløbet, som kunne forsøges udfyldt. Underviste Anders i en skole året inden starten på seminariet, eller gik han hjemme i Nabe? Hvorfor brugte han så forholdsvis lang tid om at tage 1. del af lærereksamen i Vordingborg? Hvorfor skiftede han til Realskoleseminariet? Var studiet der for svært for ham, eller var der andre årsager til de lave karakterer? Var arrangementet med Cecilie et rent praktisk foretagende, eller lå der mere bag. Hvordan oplevede Anders mødet med Cecilie, der kom fra et helt andet miljø end hans eget? Hvordan oplevede han det store kulturelle skel mellem sit hjem og hjemegn og specielt hovedstadens studiemiljø og byliv. Hvad kan der findes mere om de mange vikariater, han havde efter sin eksamen? Hvilke glæder og kvaler har han i det hele taget gennemlevet i disse normalt følsomme ungdomsår.

Vi kom et stykke af vejen, og der kan peges på mere, der kan undersøges. Men der vil altid være interessante spørgsmål, der ikke bliver besvaret.

Litteratur- og kildelisteliste

Litteratur

- Karen Marie Christensen (1961). Fortsættelse og supplerung af Brødrene Andersens bog – Optegnelser fra Randrup gods, specielt Vinkel sogn.
- Dansk Skole-Stat 1934-35.
- Artiklen: Lærere og læreruddannelse i Dansk skolehistorie bind 3 – Da skolen blev sat i system. 1850-1920.
- Artiklen: Frederiksbergs første seminarium. Den Danske Realskoles Seminarium 1907-1919. Christian Larsen (2019). I Frederiksberg gennem tiderne bind 42, 2019.
- Frederiksberg Seminarium i 80 år. Jubilæumsbog over Frederiksberg Seminariums 80 års historie, 2010.
- Vordingborg Seminarium 1882 – 1957. (1957). Udgivet af Seminariet og Elevforeningen.
- Vordingborg Seminarium 1882 – 1932. (1932). Udgivet af Seminariet og Elevforeningen.
- Kort i målestok 1:25.000 over Vinkel sogn. Kort- og Matrikelstyrelsen.

Kilder:

- Diverse breve og et notathæfte hos Ingolf Tind Jeppesen.
- 97 breve fra Hermanda til Anders fra 1917-1920. Hos familien.

- Relevante kirkebøger og folketællinger fra Rigsarkivet.
- Skole- og eksamensprotokol for Vinkel Skole 1890-1912.
- Skøde og panteprotokol med Vinkel sogn. Rigsarkivet.
- Indlånhovedbøger fra Viborg og Omegns Sparekasse. Rigsarkivet.
- Foto af Ålestrup Realskole hentet fra internettet.
- Kjellerup Realskoles arkivalier. Hos Silkeborg Arkiv.
- Enkelte oplysninger fra Vordingborg Lokalhistorisk Arkiv.
- Stambog over elever. Vordingborg Seminarium. Rigsarkivet.
- Arkivkasse med Vinkelmateriale ved Viborg Lokalhistoriske Arkiv.
- Mediestream. Avisnotitser om Vordingborg Seminarium.
- Salmonsens konversationsleksikon. Kort over Vordingborg.
- <https://www.vordingborg.dk/borger/bolig-og-byggeri/ejendomsarkiv/>
- Relevante registerblade og mandtalslister fra Københavns politi. Hos Stadsarkivet i København.
- Kort over København fra Københavns Stadsarkiv.
- Relevante opslag i lægdsrullen hos Rigsarkivet.
- Arkivalier fra relevante hospitaler hospitalsarkiver i København. Københavns Stadsarkiv:
 - Patientjournal fra Blegdamshospitalet september 1910.
 - Mandtalsbog fra Blegdamshospitalet 1909-1913.
 - Mandtalsbog fra Sundby Hospital 1910-1911.
 - Sundby Hospital. Dagbog over patienter 1910-11 og 1911-12.
 - Sundby Hospital, Kirurgisk afdeling. Patientjournaler 1911 marts - juni
- Eksamensprotokol fra Den Danske Realskoles Seminarium. Rigsarkivet.
- Høringssvar fra Kjellerup Realskole til Den Danske Realskoles Seminarium. Rigsarkivet.
- Program for Den Danske Realskoles Seminarium 1909 og 1914. Rigsarkivet.
- Arkivalier fra relevante skoledirektionsarkiver:
 - Skoledirektionen for Hammer-Tybjerg Herreders Provsti, Præstø Amt. Omfatter Sværdborg skole.
 - Skoledirektion for Lyng-Frederiksborg, Ølstykke og Horns Herreders Provsti, Frederiksborg Amt. Omfatter Lillerød skole.
 - Skoledirektionen for Rinds-Nørlyng Herreders Provsti, Viborg Amt. Omfatter Låstrup skole.
 - Skoledirektionen for Nørhald m.fl. Herreders Provsti, Randers Amt. Omfatter Råby skole.
 - Skoledirektionen for Bølling-Nr. Horne Herreder Provsti, Ringkøbing Amt. Omfatter Ådum skole.
 - Skoledirektionen for Ulfborg-Hind Herreder, Ringkøbing Amt. Omfatter Tim skole.